

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Analýza regionálních disparit v České republice

Regional Disparities Analysis in the Czech Republic

Student: Aneta Lenertová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Lukáš Melecký

Ostrava 2010

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání bakalářské práce

Student: **Aneta Lenertová**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210R004 Eurospráva
Specializace: 00 Eurospráva
Téma: **Analýza regionálních disparit v České republice**
Regional Disparities Analysis in the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teoretická východiska regionálních disparit a regionální politiky
 3. Socioekonomická analýza a regionální struktura České republiky
 4. Analýza vybraných ukazatelů regionálních disparit v regionech NUTS II České republiky
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Přílohy

Seznam doporučení odborné literatury:

BOHÁČKOVÁ, I.; HRABÁNKOVÁ, M. *Strukturální politika Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2009. 188 s. ISBN 978-80-74001-116.
NOVOTNÁ, M. *Regionální politika EU*. Studijní opora pro distanční vzdělávání. Ostrava: VŠB-TU, 2007. 210 s. ISBN 978-80-248-1413-1.
EUROSTAT *European regional and urban statistics. Reference Guide*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008. 261 s. ISBN 978-92-79-04768-8.

Formální náležitosti práce a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Lukáš Melecký**

Datum zadání: 20. 11. 2009

Datum odevzdání: 7. 5. 2010

doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Jana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě, 7. května 2010

.....

Aneta Lenertová

Chtěla bych touto cestou velmi poděkovat vedoucímu bakalářské práce Ing. Lukášovi Meleckému za cenné rady, konzultace a připomínky.

Obsah

1	Úvod.....	2
2	Teoretická východiska regionálních disparit a regionální politiky	4
2.1	<i>Pojetí regionálních disparit.....</i>	<i>4</i>
2.1.1	Systémová východiska regionálních disparit.....	4
2.1.2	Definice regionálních disparit.....	4
2.1.3	Příčiny regionálních disparit	5
2.1.4	Základní charakteristiky regionálních disparit	6
2.2	<i>Regionální disparity v teoriích regionálního rozvoje</i>	<i>8</i>
2.3	<i>Regionální disparity a regionální politika EU</i>	<i>11</i>
2.3.1	Typy regionálních disparit	11
2.3.2	Koncept regionální politiky a soudržnosti v EU	11
2.4	<i>Ukazatele regionálních disparit v EU a ČR.....</i>	<i>14</i>
2.4.1	Ukazatele pro hodnocení ekonomické, sociální a územní soudržnosti v EU	16
2.4.2	Ukazatele pro hodnocení cílů Lisabonské strategie rozvoje EU	19
2.4.3	Ukazatele regionálních disparit vykazované v ČR (úroveň NUTS 2)	20
3	Socioekonomická analýza a regionální struktura České republiky	26
3.1	<i>Obecná charakteristika České republiky.....</i>	<i>26</i>
3.1.1	Politický systém České republiky	26
3.1.2	Česká republika v mezinárodním prostředí	27
3.2	<i>Zjednodušená situační analýza České republiky</i>	<i>27</i>
3.2.1	Ekonomická charakteristika země.....	27
3.2.2	Trh práce.....	28
3.2.3	Zahraniční obchod.....	29
3.2.4	Výzkum a vývoj	30
3.2.5	Cestovní ruch	31
3.3	<i>Regionální struktura České republiky</i>	<i>31</i>
3.3.1	Administrativně správní členění	31
3.3.2	Souhrnná charakteristika jednotlivých NUTS 2 v České republice.....	33
4	Analýza vybraných ukazatelů regionálních disparit v regionech NUTS 2 v České republice	39
4.1	<i>Klasifikace regionů z pohledu dosažených disparit.....</i>	<i>39</i>
4.2	<i>Analýza vybraných ukazatelů regionálních disparit v regionech NUTS 2.....</i>	<i>40</i>

4.2.1 Ekonomické prostředí.....	40
4.2.2 Trh práce.....	44
4.2.3 Výdaje na výzkum a vývoj	47
4.2.4 Životní prostředí.....	48
4.3 <i>Komparace regionálních disparit v regionech NUTS 2</i>	50
4.3.1 Stanovení průměrného pořadí regionů v dosažených hodnotách ukazatelů regionálních disparit.....	50
4.3.2 Stanovení bodového hodnocení regionů ve sledovaných ukazatelích regionálních disparit.....	52
4.4 <i>Možnosti řešení regionálních disparit</i>	54
Závěr	56
Seznam literatury	57
Seznam zkratk	
Seznam tabulek	
Seznam obrázků	
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
Seznam příloh	

1 Úvod

Regionální disparity jsou frekventovaným pojmem posledních let. Disparita znamená určitou odlišnost, rozdílnost procesů. Tato bakalářská práce se zabývá regionálními disparitami v jednotlivých regionech soudržnosti (NUTS 2) v rámci České republiky.

Jedním z cílů Evropské unie je snižovat disparity v regionálním rozvoji regionů a členských států. Stejně tak se i Česká republika snaží disparity snižovat a to například pomocí programového rámce politiky hospodářské a sociální soudržnosti, zejména pak pomocí operačních programů. Disparity jsou měřitelné a velmi ovlivňují regionální rozvoj. Můžeme obecně říci, že čím větší jsou disparity mezi regiony, tím složitěji a pomaleji je dosahováno uspokojivé hodnoty regionálního rozvoje.

Cílem bakalářské práce je v teoretické rovině charakterizovat a přiblížit teoretická východiska regionálních disparit a dále v praktické části provést identifikaci, analýzu a porovnání regionálních disparit v regionech NUTS 2 (regionech soudržnosti) České republiky ve zvoleném referenčním období.

Bakalářská práce má 3 obsahové kapitoly. Druhá kapitola práce se zabývá teoretickými východisky regionálních disparit a regionální politiky. Kapitola se v první části věnuje teoretickému pojetí disparit. Zde nalezneme systémová východiska regionálních disparit, také definice disparit. Jsou zde uvedeny primární a sekundární faktory jakožto příčiny regionálních disparit a jejich základní charakteristiky. Dále zde nalezneme vybrané teorie regionálního rozvoje, ze kterých se dále vyvíjely teorie regionálních disparit. Mimo jiné je zde znázorněn koncept regionální politiky a soudržnosti v Evropské unii, jeho cíle, hodnoty a principy. V rámci této kapitoly jsou vysvětleny pojmy hospodářská, sociální a územní soudržnost. Poslední podkapitola se věnuje ukazatelům regionálních disparit v Evropské unii a v České republice.

Třetí kapitola bakalářské práce přináší socioekonomickou analýzu a regionální strukturu České republiky. Jsou zde informace o politickém systému, účasti České republiky v mezinárodních organizacích a také zjednodušená situační analýza České republiky, kde jsou k dispozici informace o ekonomice, trhu práce, zahraničním obchodu, výzkumu a vývoji nebo také o cestovním ruchu. Poslední podkapitola se zabývá regionální strukturou

České republiky. Zde nalezneme administrativní členění, aplikaci NUTS na Českou republiku a charakteristiku jednotlivých NUTS 2 v České republice.

Čtvrtá kapitola bakalářské práce nabízí analýzu vybraných ukazatelů regionálních disparit pomocí ukazatelů, které byly identifikovány ve druhé kapitole. Tato kapitola je rozdělena do tří částí, ve kterých je nejprve znázorněna analýza vybraných ukazatelů regionálních disparit v regionech NUTS 2, dále komparace jednotlivých údajů a v poslední části jsou nastíněna možná řešení současného stavu disparit v České republice pomocí programových dokumentů regionálního rozvoje.

Při tvorbě bakalářské práce bylo využito převážně českých literárních zdrojů. Velkou oporou pro práci byly webové stránky Českého statistického úřadu a Veřejná databáze ČSÚ. Socioekonomická analýza vychází z internetových stránek regionů soudržnosti České republiky případně ze stránek jednotlivých krajů. Důležitým materiálem pro tvorbu této práce byly jednotlivé dílčí a výroční zprávy výzkumného projektu „*Regionální disparity v územním rozvoji ČR – jejich vznik, identifikace a eliminace*“. Jedná se o projekt realizovaný v rámci výzkumného programu Ministerstva pro místní rozvoj na období 2007-2011, který je realizován na Ekonomické fakultě VŠB-TU Ostrava v letech 2007 - 2010.

2 Teoretická východiska regionálních disparit a regionální politiky

2.1 Pojetí regionálních disparit

2.1.1 Systémová východiska regionálních disparit

Přestože se problematika regionálních disparit dostává stále více do popředí zájmu, samostatná ucelená teorie bohužel stále neexistuje. Problematika regionálních disparit je většinou zahrnuta do teorií, které se zabývají **regionálním rozvojem**. Tyto teorie se pak okrajově zabývají příčinami regionálních disparit a základními tendencemi regionálního rozvoje z hlediska postupného vývoje.

Pro zvolení **přístupu k hodnocení disparit** je nutné si uvědomit, do jaké míry přinášejí nové poznání a v jakém směru. Zde hovoříme o **informační hodnotě disparit**. Tato hodnota může být **poznávací**, kdy může jít o srovnání zemí a jejich seskupení, či zkoumání rozdílnosti různých částí světa a to bez možnosti do tohoto vývoje zasahovat. Další hodnotou je hodnota **motivační**, kde právě změny podněcují uživatele informací k určitým krokům, či činnostem, jako například vyhledávání území vhodných pro investování a podobně. Dále můžeme hovořit o hodnotě **operativní**, kde změny vedou uživatele k okamžitému jednání a reakci na danou (měnící se) situaci. Zde bychom mohli zařadit reakce regionů například na živelné pohromy, které přináší určitá rizika v oblasti podnikání. V neposlední řadě se jedná o hodnotu **rozhodovací**, kde dochází k přijetí rozhodnutí, jako přijetí regionálních strategií a programů, například pro pomoc států problémových územím. Je třeba počítat s aplikací všech čtyř hodnot, protože není pravděpodobné, že by například třetí mohla fungovat bez předcházejících dvou.¹

2.1.2 Definice regionálních disparit

Pojem disparita je ve většině textů, včetně slovníků cizích slov, vysvětlován jako **nerovnost, různost, rozdílnost**. Jiné pojetí nabízí vysvětlení, že disparita je určitá **odchylka od normy**. Disparita ve spojení s přívlastkem regionální je pak definována jako rozdílnost nebo nerovnost znaků, jevů či procesů majících jednoznačné územní umístění (lze je alokovat ve vymezené územní struktuře) a vyskytujících se alespoň ve dvou entitách

¹ Kutscherauer, 2008.

této územní struktury.² Důležité zde je, že identifikace a srovnání disparit má určitý racionální smysl a to ať už poznávací, nebo například sociální, ekonomický či politický. Zkoumání může probíhat v různých prostorových úrovních a také zkoumání může být vyjádřeno různými ukazateli. S těmito ukazateli bude možné blíže se seznámit v kapitole 2.4.

2.1.3 Příčiny regionálních disparit

Příčiny regionálních disparit se liší dle pojetí jednotlivých teorií, ale obecně můžeme za příčiny považovat různé faktory, jako například vybavenost výrobními faktory, ekonomická a sociální struktura, přírodní podmínky, nebo institucionální struktura. Faktory územních disparit můžeme rozdělit na primární a sekundární, které z primárních vycházejí.

Primární faktory územních disparit tvoří:³

- **Relativně nízká mobilita pracovní síly** - pracující nereagují na rozdíly ve mzdách okamžitě, jejich reakce jsou pomalé a zpožďují se za poptávkou, v důsledku čehož vznikají regionální deformace v příjmech,
- **relativně nízká mobilita kapitálu** - existuje značná strnulost v reakcích kapitálu na rozdíly ve výrobních nákladech,
- **geografické faktory** - umístění na periférii představuje řadu ekonomických nevýhod, např. nadprůměrné dopravní náklady, které vedou k vysokým cenám, nízkým ziskům nebo omezeným trhům, omezený přístup k velkým městským centrům, která poskytují specifické služby, velká vzdálenost od tržních informací a nízká kvalita dopravních spojů, dalším geografickým faktorem je např. špatné přírodní vybavení (např. horské regiony),
- **ekonomická struktura regionů** - některé regiony jsou orientovány na útlumová odvětví, jiné regiony jsou orientovány na rozvíjející se odvětví, při jednostranně orientované ekonomické struktuře mohou vznikat problémy s nezaměstnaností, pokud je region orientován na útlumová odvětví,
- **další primární faktory** - institucionální faktory jako úroveň centralizace či decentralizace státních institucí, politická rozhodnutí či psychologické faktory.

² VŠB – TU Ostrava, 2008.

³ Hučka, 2007.

Sekundární faktory pak představuje:⁴

- **Vnější ekonomika** - na příliv firem do regionu mají vliv parametry jako dopravní systém, kontakt s centrálními úřady, technická a finanční infrastruktura,
- **demografická situace** - rozdíl ve vzdělanosti venkovského a městského obyvatelstva, rozdíly v přírůstcích obyvatelstva,
- **rigidita nákladů** a cen - setrvačné síly bránící přizpůsobování se trhu změnám v nabídce a poptávce,
- **faktory prostředí** - důležitým faktorem je přitažlivost prostředí pro nová odvětví a zahraniční kapitál, zdevastované regiony je třeba rekonstruovat,
- **ostatní faktory** - rozdíly v inovacích, rozdíly v průmyslovém a sociálním prostředí pro vznik nových firem.

2.1.4 Základní charakteristiky regionálních disparit

Teritorialita disparit

Regionální disparity jsou hodnoceny v rámci určitého území, kterým je zpravidla **region**. Region je pak oblast, která splňuje určité jednotné rysy. Neexistuje ovšem všeobecně přijatelná definice, protože pojem region je chápán v různém smyslu, je používán v různých souvislostech i významech. V tradičním pojetí jsou regiony chápány buďto jako geografické celky, nebo celky vzniklé umělým vyčleněním části teritoria z národní ekonomiky.⁵ Je ovšem nutné region brát také jako prostor, ve kterém žijí lidé, kteří si k němu vytvářejí určitý vztah, pak je region představován vzájemným vztahem lidí, jejich soudržností, zkušeností apod. Obecně lze říci, že region je **oblast, pruh země, prostor, místo, která má více či méně jasně stanovené hranice nebo určité vlastnosti, určitá část státu**.⁶ Region může být také subnárodním celkem, tedy část jednoho státu nebo jednoho národního hospodářství oddělená od ostatních formálními hranicemi a obvykle s nimi spojená ekonomickými bariérami.⁷ Region, podle *Zákona o podpoře regionálního rozvoje č.248/2000 Sb.* je územní celek vymezený pomocí administrativních hranic krajů,

⁴ Hučka, 2007.

⁵ Novotná, 2007.

⁶ Tamtéž.

⁷ Stejskal, Kovárník, 2009, s. 20.

okresů, obcí nebo sdružených obcí, jehož rozvoj je podporován.⁸ Budeme-li vycházet z nejobecnějšího vymezení, pak je region geopoliticky vymezená oblast, kraj, území.⁹

Prostorové disparity se mohou projevovat na různých geografických úrovních, počínaje státy až po městské okresy. Teritorialita regionálních disparit je důležitá například pro hodnocení produktivity. Volba a velikost územních jednotek mění například hodnocení HDP, proto hodnocení regionálních disparit je vhodné provádět pro velikostně odpovídající oblasti. Také je důležité sledovat, zda je na úrovni regionu představitel, či orgán, který je schopen sám disparity ovlivňovat.

Ovlivnitelnost disparit

Regionální disparity lze ovlivňovat například adekvátní politikou a jde o možnost, jak určitými nástroji regionální politiky dosáhnout změny. Je zřejmé, že lépe se bude ovlivňovat například výše mzdy než rozdíl ve struktuře ekonomiky. Na disparity můžeme pohlížet jako na **ovlivnitelné** a **neovlivnitelné**. Mezi neovlivnitelné můžeme zařadit disparity přírodních zdrojů. U ovlivnitelných disparit lze ovlivnění provést přímo či nepřímo a jsou to disparity, které se dají ovlivnit působením regionální politiky. Může se jednat například o disparity nedostatečné infrastruktury – přímo tuto disparitu můžeme vyřešit poskytnutím dotace a vybudováním potřebné sítě, nepřímo pak ovlivníme také zaměstnanost v regionu.

U ovlivnitelnosti disparit rozlišujeme dvě možnosti řešení a to pomocí endogenní nebo exogenní regionální politiky. **Endogenní** politika je realizována, když existuje určitý představitel regionů, který je sám schopen disparitu identifikovat a řešit vlastní aktivitou. **Exogenní** politika není podmíněna touto existencí a k ovlivňování dochází zpravidla z pozice státu.

Měřitelnost disparit

Měřitelnost regionálních disparit vyjadřuje způsob hodnocení velikosti regionálních disparit, tj. přístupy k získávání údajů charakterizujících disparity. Slouží k jejich hodnocení, srovnávání. Měření může být prováděno na základě ukazatelů a to objektivních nebo subjektivních. **Objektivní** ukazatele představují blahobyť, tedy příjem, vzdělání,

⁸ Stejskal, Kovárník, 2009, s. 20.

⁹ Zlý, 2009, s. 27.

zdraví, počty automobilů, telefonních přístrojů apod. na jeden tisíc obyvatel. **Subjektivní** ukazatele jsou tvořeny **dotazováním lidí** na jejich mínění o své vlastní situaci, zda se cítí spokojeni se svým životem. Není možné se omezit jen na tyto ukazatele, protože k objektivnímu hodnocení je třeba brát v úvahu také další možné způsoby hodnocení. Je potřeba brát v úvahu to, že se mohou měnit v čase, podle použitého ukazatele či podle geografického měřítka. Většina statistik se zaměřuje na ekonomickou oblast a nezahrnují oblasti jako sociální, demografické, týkající se životního prostředí a podobně. Při **výběru metod** se musíme přizpůsobit disparitě, která je sledována. Existuje absolutní hodnota (ano/ne), relativní hodnota (ukazatel na obyvatele), srovnání regionů na základě srovnání souhrnného ukazatele, využití určitých standardů a jejich plnění, respektive neplnění apod.

2.2 Regionální disparity v teoriích regionálního rozvoje

V dnešní době se objevuje stále více teorií regionálních disparit. Tyto teorie se liší nejen pojetím, ale také vymezením hlavních aktérů a mechanismů regionálního rozvoje a následně také doporučeními pro regionální politiku.

Pozorování vývojových tendencí je závislé na celé řadě faktorů, jako je existence rozdílných definic **konvergence**¹⁰ a **divergence**¹¹. Jedním z příkladů konvergence je například situace, kdy zaostalejší regiony rostou rychleji než regiony vyspělejší (β -konvergence)¹², nebo situace, kdy dochází k poklesu variability mezi regiony (σ -konvergence)¹³. Dalším faktorem je **odlišnost** (podobnost) **sociálně-ekonomické úrovně** v porovnávaných oblastech. Protože míra hospodářského růstu u zemí chudých bude mít, s ohledem na nízkou hospodářskou úroveň, jinou vypovídací schopnost, než u zemí vyspělých. Také míra **spolehlivosti a porovnatelnosti** použitých dat je důležitá. Zejména proto, že je nutné rozlišovat ukazatele agrární a dílčí. Jedná se o to, že sledování absolutních údajů může být zmírněno například tím, že je budeme vztahovat například na počet obyvatel. Dále je třeba sledovat také **charakter a délku období** ve kterém je

¹⁰ Sbíhavost, sbíhání, sbližování.

¹¹ Odchýlení, odklon, rozbíhání; neshoda, rozpor, rozbíhavost.

¹² Blíže např. Barro, Sala-i-Martin, 2004; Melecký, 2010.

¹³ **β -konvergence** je definována jako situace, kdy chudší země (tedy země s nižším reálným důchodem na hlavu) rostou rychleji než země bohatší. V neoklasických modelech se však konvergencí rozumí konvergence dané ekonomiky k jejímu *stálému stavu*, kterým se v nejjednodušším neoklasickém modelu růstu rozumí situace, kdy důchod na hlavu je konstantní v čase. **σ -konvergence** vychází rovněž z neoklasické teorie ekonomického růstu, na základě které všechny státy konvergují ke stejné úrovni vyspělosti anebo ke stejnému ekonomickému výkonu. Je definována jako snižování variance logaritmu reálného HDP na obyvatele mezi ekonomikami v čase.

prováděna analýza. V současnosti je věnována vysoká pozornost ukazatelům **inovačního charakteru**. Obecně i čas sehrává důležitou roli.

Jedním z teoretických přístupů k disparitám je **keynesiánské pojetí**, které zastává poptávkově orientovaný přístup ve věcném rámci makroekonomické politiky a z hlediska regionálního rozvoje je charakteristický svým primárním důrazem na redistribuci veřejných finančních zdrojů, na vyrovnávání disparit v ekonomické úrovni regionů.¹⁴ Rozhodujícím faktorem jsou v keynesiánském růstovém modelu investice ovlivňující objem reálného produktu, vynakládané v podmínkách neúplného využívání výrobních zdrojů. Velikost investic je dána autonomně mimo model. Důležitou úlohu mají změny v objemu investic.¹⁵ Jedním z keynesiánských přístupů je takzvaná **koncepce polarizace**¹⁶, která říká, že hospodářský růst vzniká nerovnoměrně, ale má základ v motorické jednotce. Touto jednotkou je pak odvětví hospodářství, které vykazuje nadprůměrný růst a ovlivňuje tak ostatní odvětví.

Neoklasické pojetí regionálního rozvoje si klade jako prioritu vyrovnávání regionálních disparit způsobem efektivnějšího využívání zdrojů a to tak, že kapitál má tendenci směřovat tam, kde je cena práce srovnatelně nízká a návratnost kapitálu srovnatelně vysoká.¹⁷ **Neoklasické a neoliberalní přístupy** se kloní k tezi, že existuje určitý vyrovnávací mechanismus k vyrovnávání regionálních rozdílů a že regionální politiky se mají zabývat pouze posílením těchto vyrovnávacích tendencí. Můžeme zde jako příklad uvést podporu pro dojíždějící, jednorázovou finanční pomoc při stěhování nebo rekvalifikaci na profesi, které je nedostatek v daném regionu a je tím pádem žádaná.

Dalšímu modelu, **modelu vnitřního (endogenního) růstu**, předcházeli tzv. neoklasický model, který ale není schopen uspokojivě interpretovat dlouhodobý růst produkce. Model usiluje o internalizaci¹⁸ vnějších ovlivňujících faktorů – lidského a znalostního kapitálu. Tyto modely se soustřeďují na mikro-základy akumulčního procesu, tj. na soukromé i na společenské náklady a na výnosy investic do lidského i znalostního kapitálu.¹⁹

¹⁴ Blažek, Uhlíř, 2002.

¹⁵ Stejskal, Kovárník, 2009.

¹⁶ Rozšířil F. Perroux (1950).

¹⁷ Stejskal, Kovárník, 2009.

¹⁸ Zvnitřnění, osvojení, přijetí hodnoty, normy, myšlenky.

¹⁹ Stejskal, Kovárník, 2009.

Dále existují **moderní přístupy** k regionálnímu rozvoji, které se objevují od 80. let 20. století. Mezi tyto moderní přístupy můžeme zahrnout například teorii výrobních okrsků, teorie flexibilní specializace a teorii učících se regionů.

Teorie výrobních okrsků vznikla v Itálii v 70. letech 20. století, kdy se ekonomové *Bagnasco, Becattini a Brusco* zaměřili na analýzu úspěchu tzv. třetí Itálie (označuje tu část ekonomického severu, jehož ekonomický úspěch není založen na prosperitě velkých firem, ale naopak na malých podnicích).²⁰ Jádrem je myšlenka, že základem prosperity regionu jsou kvalitní sociální, kulturní a institucionální struktury a nehierarchický systém organizace spolupráce malých firem.

Teorie flexibilní specializace²¹, neboli flexibilní akumulace, vznikla ve stejném období jako teorie předcházející. Ukazuje příčiny vzniku meziregionálních rozdílů ve formální a neformálních institucích. Zdůrazňuje se zde význam malých a středních firem v oblastech, které byly dříve málo industrializované. Teorie flexibilní specializace zdůrazňuje neustálé zkracování inovačních cyklů, větší flexibilitu nejen výroby, ale i větší flexibilitu fungování trhu práce (např. práce na částečný úvazek), dezintegraci velkých firem a podobně.²²

Dalším příkladem je **teorie učících se regionů**. Tato teorie je nejmladší z výše uvedených a stále se vyvíjí. Vznikla v 90. letech 20. století a je zaměřená, jak vypovídá její název, na proces učení. Vychází z myšlenky, že zdrojem konkurenceschopnosti jsou vědomosti a znalosti. Tyto znalosti dělí na dva typy – **kodifikovatelné** (ty, které je možné naučit se dle návodu) a **nekodifikovatelné** (ty, které není možné předat, např. jízda na kole). Teorie učících se regionů upřednostňuje učení se praxí a spoluprací. Ukazuje, že konkurenceschopnost je založena na lepší schopnosti se dále učit.

²⁰ Wokoun, Malinovský, Tamborský, Blažek a kol., 2008.

²¹ Autory jsou M. Piore a Ch. Sabel, resp. J. Scott.

²² Wokoun, Malinovský, Tamborský, Blažek a kol., 2008.

2.3 Regionální disparity a regionální politika EU

2.3.1 Typy regionálních disparit

Rozdíly v různých oblastech života v konkrétním území, tedy regionální disparity, můžeme vyjádřit různými ukazateli ve třech základních dimenzích:

- **Ekonomické disparity** představují rozdíly v ekonomické oblasti mezi zeměmi, případně regiony. Odráží úroveň hospodářské soudržnosti. Lze je vyjádřit různými ukazateli, jako například hrubý domácí produkt, zaměstnanost dle sektorů a podobně. Blíže si o těchto ukazatelích povíme v kapitole 2.4.1.
- **Sociální disparity** se týkají účasti různých skupin na společenském životě. Sociální rozdíly existují, pokud existuje jakási disharmonie, nesoulad, mezi vztahy různých skupin společnosti. Tyto rozdíly je možné vyjádřit například mírou nezaměstnanosti, vzdělání apod.
- **Územní disparity** představují nerovnosti mezi územími, regiony, zeměmi v rámci EU. Jedná se zde o obyvatelstvo, jeho hustotu, rozdělení dle věku v procentech, dosažené vzdělání. Na úrovni EU by se jednalo například o vysokou koncentraci hospodářské činnosti v městech jako Paříž, Londýn, Mnichov, Miláno apod. Na národní úrovni můžeme hovořit o rozdílech mezi metropolemi a zbytkem státu. Na regionální úrovni se objevuje například sociální vyloučení a v oblastech venkova se špatně zajištěná doprava, pokles obyvatelstva a podobně.

Životní prostředí je další dimenzí, kterou je možné zkoumat. Můžeme zde zahrnout znečištění ovzduší, vod nebo například objemy odpadů. Je úzce spojeno s územními disparitami, kde se také můžeme, na regionální úrovni, setkat se znečištěním životního prostředí.

2.3.2 Koncept regionální politiky a soudržnosti v EU

Cílem regionální politiky EU je zajistit srovnatelnou životní úroveň obyvatel všech regionů v rámci EU a členských států a snižovat rozdíly v hospodářské úrovni regionů s ohledem na jejich historické, kulturní a geografické odlišnosti.²³ Již v zakládajících smlouvách EHS z roku 1957 byl uvedený cíl stanoven jako jeden z prvořadých, ale při vzniku EHS nebyla

²³ Novotná, 2007.

regionálním problémům věnována dostatečná pozornost, protože šestice zakládajících států měla v podstatě srovnatelnou životní úroveň.²⁴ S postupným rozšiřováním ES/EU se také rozdíly, ať už v hospodářské, či sociální úrovni, výrazně projeví. Snižování regionálních disparit členských zemí zaujímá významné postavení v celkové politice EU, což ukazuje skutečnost, že z hlediska finančních prostředků vynakládaných na zabezpečení svých cílů, zaujímá regionální politika dlouhodobě druhou pozici, hned za společnou zemědělskou politikou.²⁵

Regionální politika EU vychází ze dvou základních hodnot, jimiž jsou solidarita a soudržnost. **Solidarita** vychází ze základní filozofie celého procesu integrace, kdy hospodářsky vyspělejší státy financují rozvoj států méně rozvinutých. Solidarita také představuje pomoc občanům a regionům, které jsou hospodářsky nebo sociálně znevýhodněny ve srovnání s průměrem členských zemí. **Soudržnost** pak ukazuje, že snižování disparit představuje výhodu pro všechny zúčastněné.²⁶ Soudržnost se dá vyjádřit takovou úrovní rozdílnosti mezi státy, regiony nebo skupinami, které jsou politicky a společensky snesitelné.²⁷ Čím nižší jsou tyto rozdílnosti, tím vyšší je pak úroveň soudržnosti.

Při rozhodování o financování jednotlivých projektů vychází regionální politika EU z řady principů. Jedná se o **princip solidarity**, kdy hospodářsky vyspělejší státy financují méně vyspělé prostřednictvím příspěvků do společného rozpočtu, **princip subsidiarity**, který vyjadřuje nutnost realizace jednotlivých cílů na co nejnižší možné úrovni, **princip koncentrace**, který odráží snahu, aby prostředky byly koncentrovány do oblastí, kde je to nejnutnější a to s co nejvyšším užitekem. Dále **princip partnerství**, který požaduje úzkou spolupráci mezi orgány na všech úrovních, myšleno orgány, které rozhodují o umístění finanční pomoci, **princip programování**, kde je udáván časový rozvrh pro alokaci prostředků, **princip adicionality**, jež říká, že prostředky ze společného rozpočtu EU mají pouze doplňkový charakter pro výdaje členských zemí, přitom výdaje členských států se nesmí snižovat. Posledním, ale neméně důležitým, je **princip monitorování a**

²⁴ Wokoun, Malinovský, Tamborský, Blažek a kol., 2008.

²⁵ Stejskal, Kovárník, 2009.

²⁶ Boháčková, Hrabánková, 2009.

²⁷ Molle, 2007.

vyhodnocování, který znamená průběžné sledování a vyhodnocování prováděných opatření a celkovou efektivnost vynakládaných prostředků.²⁸

Regionální politika je stále častěji zahrnována do **politiky soudržnosti**, což zdůrazňuje sociální, hospodářskou a územní soudržnost regionů v Evropské unii.²⁹

Jak je uvedeno výše, rozlišujeme 3 hlavní úrovně soudržnosti. **Hospodářská soudržnost** hodnotí ekonomické sbližování a vyjadřujeme ji pomocí ekonomických ukazatelů, jako například hrubý domácí produkt na obyvatele, zaměstnanost a podobně. **Sociální soudržnost** se soustřeďuje na snižování nezaměstnanosti, zlepšování vzdělání, sociální vyloučení, respektive začlenění. Třetí úroveň je **územní soudržnost**, která sleduje vyváženou distribuci lidských aktivit v rámci unie, poskytuje rovné příležitosti pro všechny občany Evropské unie a je doplňkovou úrovní k dvěma předcházejícím.

V následující tabulce 2.1 je uvedeno rozdělení dle dimenzí a vymezeny cíle hospodářské, sociální a územní soudržnosti jednotlivých úrovní, včetně cíle dlouhodobého.

Tabulka 2.1: Cíle hospodářské, sociální a územní soudržnosti EU

Dimenze soudržnosti	Cíle politiky soudržnosti	Dlouhodobý cíl
Hospodářská soudržnost	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zvýšit udržitelnost ekonomického růstu ▪ Redistribuovat ekonomické aktivity a růst v rámci území 	Vytvořit a rozvíjet ekonomický a finanční kapitál
Sociální soudržnost	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Snižit sociální disparity, nerovnosti a sociální vyloučení ▪ Posílit sociální vztahy, interakce a vazby 	Vytvořit a rozvíjet sociální kapitál
Územní soudržnost	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zvýšit přístup ke službám všeobecného ekonomického zájmu ▪ Vyvarovat se územní nerovnováhy ▪ Rozvíjet polycentrické územní systémy v urbánních i venkovských oblastech a vytvářet příležitosti pro všechny 	Vytvářet a rozvíjet územní kapitál

Zdroj: VŠB-TU Ostrava, 2007; vlastní úprava

²⁸ Stejskal, Kovárník, 2009.

²⁹ Novotná, 2007.

2.4 Ukazatele regionálních disparit v EU a ČR

Při hodnocení disparit v rámci Evropské unie se užívá klasifikace teritoriálních jednotek *NUTS* - nomenklatura územních statistických jednotek (z francouzského *La nomenclature des unités territoriales statistiques*). Jejich existence má význam pro statistické potřeby EU, pro zařazení regionů různé úrovně pod jednotlivé cíle regionální a strukturální politiky EU. Klasifikace NUTS je hierarchická, jednotlivé členské státy rozděluje na územní jednotky úrovně NUTS 1, každou z těchto NUTS 1 je možné dělit dále na NUTS 2 a tyto jsou dále rozděleny na NUTS 3. Určitou územní jednotku lze zahrnout do více úrovně NUTS.

V následující tabulce 2.2 je zobrazeno rozdělení pro 3 základní úrovně NUTS regionů, včetně minimálního a maximálního počtu obyvatel.

Tabulka 2.2: Hodnoty pro 3 základní úrovně NUTS regionů

Úroveň	Počet obyvatel	
	Minimum	Maximum
NUTS 1	3 miliony	7 milionů
NUTS 2	800 000	3 miliony
NUTS 3	150 000	800 000

Zdroj: Wokoun, Malinovský, Tamborský, Blažek a kol., 2008; vlastní úprava

Regionální politika je v rámci Evropské unie realizována pomocí dvou přístupů. Hlavní přístup je začleněn do politiky soudržnosti a ukazatele jsou definovány v rámci Evropského statistického úřadu. Další pohled je pak na úrovni členských států, kde je realizovaná tzv. národní regionální politika, která si udává své národní ukazatele a ty mohou být odlišné.

Na úrovni Evropské unie existují dva základní systémy ukazatelů, kterými se budeme zabývat v následujících podkapitolách 2.4.1 a 2.4.2. Jedná se o ukazatele pro hodnocení soudržnosti ekonomické, sociální a územní a ukazatele pro hodnocení plnění cílů Lisabonské strategie rozvoje EU, tzv. **strukturálních ukazatelů**.

Výchozí datová základna je stejná pro oba systémy ukazatelů, avšak dostupnost dat o regionech je k dispozici s dlouhým časovým zpožděním (2-4 roky). Je to dáno tím, že tvorbu databází komplikuje kvalita a úplnost dat na území jednotlivých členských států Unie.

V analytické části této bakalářské práce budeme porovnávat data na úrovni regionů NUTS 2 v rámci České republiky. NUTS 2 jsou v ČR tzv. **regiony soudržnosti**, neboli sdružené kraje a bylo nutné je vytvořit pro potřeby statistického sledování, zejména pro čerpání strukturálních fondů EU a toto rozdělení má ryze statistický charakter. Rozhodujícím pro sdružování krajů do těchto oblastí je jejich velikost měřená počtem obyvatelstva, aby byla zajištěna porovnatelnost údajů za oblasti NUTS 2 v ČR s oblastmi stejné úrovně NUTS v rámci Evropské unie. V ČR to má být územní jednotka, jejíž počet obyvatelstva je vyšší než 1 milion.³⁰ Přitom z hlediska využití pro vnitrostátní srovnání je užitečné sledovat i relativně rovnoměrné rozdělení obyvatelstva do oblastí NUTS 2. Celkově je těchto oblastí 8 a jejich výčet je uveden v následující tabulce 2.3, včetně krajů, které pod ně spadají

Tabulka 2.3: Regiony soudržnosti v České republice

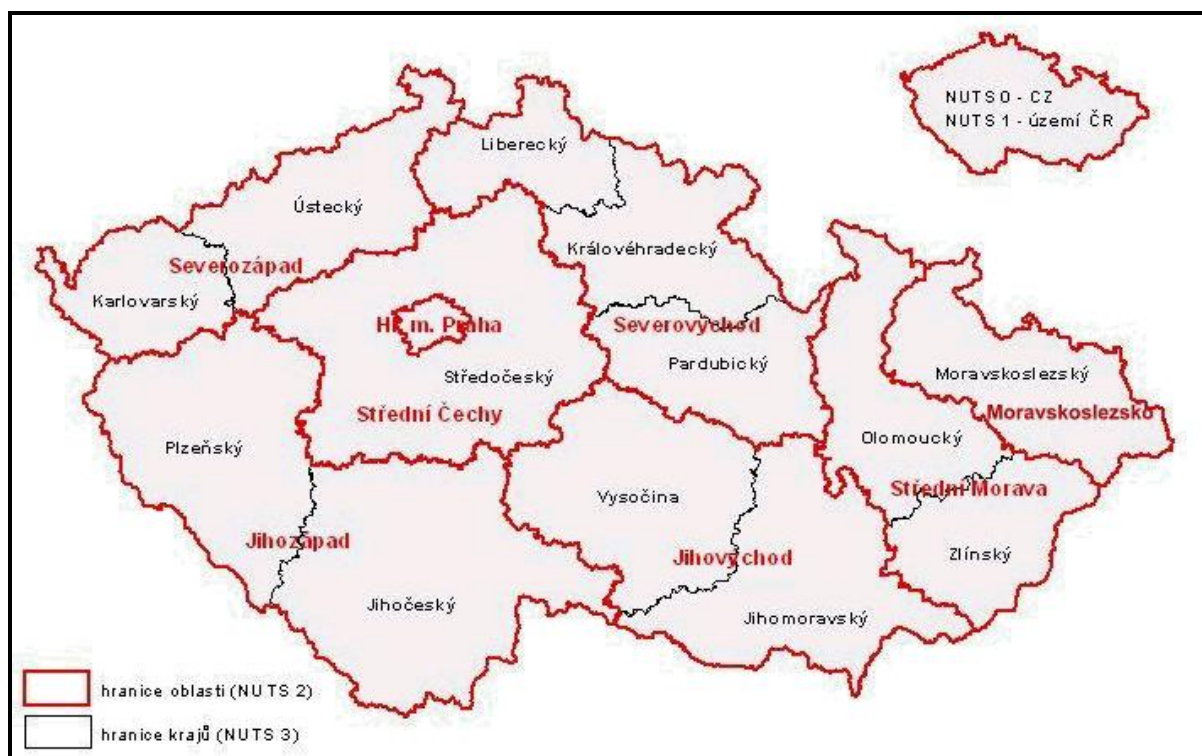
	NUTS 2	Kraje (NUTS 3)
1.	Praha	Hl.město Praha
2.	Střední Čechy	Středočeský kraj
3.	Jihozápad	Jihočeský a Plzeňský kraj
4.	Severozápad	Karlovarský a Ústecký kraj
5.	Severovýchod	Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj
6.	Jihovýchod	Vysočina a Jihomoravský kraj
7.	Střední Morava	Olomoucký a Zlínský kraj
8.	Moravskoslezsko	Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

³⁰ Veřejná databáze českého statistického úřadu, 2010.

Na následujícím obrázku 2.1 je vidět rozdělení České republiky na úrovně NUTS 2, NUTS 3 a je zde zřejmé, že některé oblasti spadají do obou nomenklatur.

Obrázek 2.1: Rozdělení ČR – NUTS 2

Zdroj: Český statistický úřad, 2007

2.4.1 Ukazatele pro hodnocení ekonomické, sociální a územní soudržnosti v EU

Ukazatele pro hodnocení ekonomické, sociální a územní soudržnosti jsou nejdostupnější k dispozici například ve **zprávách o hospodářské a sociální soudržnosti**. Tyto zprávy jsou zpracovávány Evropskou komisí, která je předkládá dalším institucím Evropského společenství každé tři roky. V těchto zprávách jsou uvedeny informace o pokroku, který byl dosažen při upevňování hospodářské a sociální soudržnosti. Zprávy vždy nesou určitý podtitul, který charakterizuje současný vývoj a blízkou budoucnost EU.

V roce 1996 byla představena v pořadí první zpráva, která nese název *První kohezní zpráva*, v roce 2001 pak druhá s názvem *Jednota, solidarita, diverzita³¹ pro Evropu, její obyvatele a její území*, v roce 2004 třetí: *Nové partnerství pro soudržnost, konvergenci, konkurenceschopnost, spolupráci*. Zatím poslední zpráva byla zveřejněna v roce 2007 a její název je *Rostoucí regiony, rostoucí Evropa*. Jednotlivé zprávy mají podobný obsah, od roku 2001 se v zásadě neliší ve své struktuře. Čtvrtá zpráva se zaměřuje na předběžné hodnocení plnění cílů 2000-2006 a hodnotí přípravy na další programovací období 2007-2013. Zpráva dochází k závěru, že na národní a regionální úrovni dochází ke **sbližování**, tedy konvergenci (měřeno ukazatelem HDP na obyvatele) a předpokládá, že tento pozitivní vývoj bude pokračovat i v budoucnu. Dle této zprávy je politika soudržnosti podporována růstem a tvorbou nových pracovních míst i mimo konvergenční regiony. Jako další fakt je zde uvedeno, že tato politika pomáhá podporovat **inovační schopnosti členských zemí a regionů**, protože investice do lidských zdrojů se ukazují jako investice s vysokou návratností.

Ukazatele regionálních disparit můžeme dle poslední, čtvrté, kohezní zprávy rozdělit na ukazatele hodnotící disparity na národní úrovni – **národní ukazatele** a dále ukazatele hodnotící disparity na regionální úrovni – **regionální ukazatele**. Protože tato práce se bude soustředit na disparity na úrovni NUTS 2, následující tabulka 2.4 uvádí vybrané regionální ukazatele soudržnosti, tak jak jsou uvedeny v přílohové části Zprávy.

³¹ Rozmanitost, rozčlenění, rozložení.

Tabulka 2.4: Vybrané regionální ukazatele soudržnosti (NUTS 2)

Skupina	Ukazatele
Obyvatelstvo	Celkem
	Hustota obyvatel
	Růst obyvatel v %
Ekonomika	HDP na obyvatele v PPS
	Růst HDP (roční v %)
	Zaměstnanost podle sektorů (zemědělství, průmysl, těžba)
Trh práce	Míra zaměstnanosti (v %) ve věku 15-64 let a ženy a ve věku 55-64 let
	Míra nezaměstnanosti (v %) celkem a ženy, mladiství 15-24 let a dlouhodobá
Věková struktura	Do 15 let
	15-64 let
	64 let a více
Vzdělání	Základní
	Střední
	Vysokoškolské
Komplexní ukazatel	Lisabonské ekonomické ukazatele (průměr hodnot přepočtený vzhledem k průměru E27)

Zdroj: Evropská komise, 2007; vlastní zpracování

Mimo pravidelné výše uvedené zprávy vydává Evropská komise průběžně také *Zprávy o pokroku v oblasti ekonomické a sociální soudržnosti*. Tyto jsou vydávány častěji, zpravidla jednou ročně a předposlední, pátá, zpráva byla vydána v roce 2008 s názvem *Růst regionů, růst Evropy*. Je rozdělena do dvou částí a tvoří ji veřejná konzultace a analytická zpráva o regionálních ekonomikách. Zatím poslední, tedy šestá, zpráva byla vydána v červnu roku 2009 a nese podtitul *Tvořivé a inovativní regiony*. Tato zpráva se zaměřuje, jak vypovídá její název, na tvořivost a inovace. Je zde soustředění na investice, protože ty zvyšují dlouhodobou konkurenceschopnost Evropské unie.

V následující tabulce 2.5 je uveden výčet jednotlivých Zpráv o pokroku a rok vydání.

Tabulka 2.5: Seznam Zpráv o pokroku v oblasti ekonomické a sociální soudržnosti

Zpráva	Rok	Název
1.	1999	Šestá periodická zpráva o sociální a ekonomické situaci a rozvoji regionů
2.	2002	První zpráva o pokroku v ekonomické a sociální soudržnosti
3.	2003	Druhá zpráva o pokroku v ekonomické a sociální soudržnosti
4.	2005	Třetí zpráva o pokroku v ekonomické a sociální soudržnosti
5.	2006	Čtvrtá zpráva o pokroku v ekonomické a sociální soudržnosti
6.	2008	Pátá zpráva o pokroku v ekonomické a sociální soudržnosti
7.	2009	Šestá zpráva o pokroku v ekonomické a sociální soudržnosti

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

2.4.2 Ukazatele pro hodnocení cílů Lisabonské strategie rozvoje EU

Lisabonská strategie je od roku 2000 jako program radikálních reforem, které mají do roku 2010, tedy během deseti let, učinit z Evropy vysoce ekonomicky výkonnou a konkurenceschopnou oblast. Navržená reforma se zakládá na třech pilířích – ekonomickém, sociálním a environmentálním.

Pro srovnávání úrovně členských zemí vznikly specifické ukazatele, jedná se o tzv. **ukazatele strukturální**, které zahrnují obecné ekonomické prostředí, zaměstnanost, inovace a výzkum a další oblasti. Z časového hlediska můžeme rozlišit ukazatele krátkodobé a dlouhodobé a také ukazatele trvale udržitelného rozvoje. Výčet strukturálních ukazatelů se s postupem času vyvíjel, z původních 36 ukazatelů se v roce 2004 stalo **14 základních, jádrových ukazatelů**, které pokrývají všechny tři pilíře Lisabonské strategie. Následující tabulka 2.6 ukazuje výčet těchto ukazatelů a jejich zařazení do jednotlivých pilířů.

Tabulka 2.6: Krátký seznam strukturálních ukazatelů

	Pilíř	Strukturální ukazatel
1	Ekonomický	HDP na obyvatele v PPS
2	Ekonomický	Produktivita práce na zaměstnanou osobu
3	Ekonomický	Míra zaměstnanosti
4	Ekonomický	Míra zaměstnanosti starších pracovníků
5	Ekonomický	Hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj (GERD)
6	Ekonomický	Úroveň dosaženého vzdělání mládeže
7	Ekonomický	Relativní cenová úroveň
8	Ekonomický	Kapitálové investice
9	Sociální	Míra rizika chudoby (po sociálních dávkách)
10	Sociální	Rozptýlení regionální míry nezaměstnanosti
11	Sociální	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti
12	Environmentální	Emise skleníkových plynů
13	Environmentální	Energetická náročnost národního hospodářství
14	Environmentální	Objem nákladní dopravy k HDP

Zdroj: Melecký, 2007; vlastní úpravy

2.4.3 Ukazatele regionálních disparit vykazované v ČR (úroveň NUTS 2)

V České republice je hodnocení regionálních disparit prováděno buďto na základě metod, které jsou založeny na meziregionálním srovnání, kdy jsou dané regiony srovnávány z hlediska zkušeností a znalostí a to pomocí statistických metod. Jedná se například o **metodu meziregionální komparace**, metodu využívající Geografický informační systém, míru variability, vícerozměrné statistické metody, shlukovou analýzu, faktorovou analýzu a podobně. A nejčastěji užívanou metodou je právě zmíněná meziregionální komparace, díky níž jsou porovnávány regiony sledovány s cílem nalézt společné a odlišné rysy ve vývoji.

Na stránkách Českého statistického úřadu (ČSÚ) je několik možností, jak získat informace a data o regionálních disparitách. Jednou z možností je **veřejná databáze ČSÚ** dostupná na webových stránkách www.vdb.czso.cz. Jsou zde zastoupena data národní i regionální rozdělené do devíti sektorů:

- souborné informace,
- životní prostředí, zemědělství,
- práce, sociální statistiky,
- obyvatelstvo, volby,
- makroekonomika,
- zahraniční obchod,
- ceny,
- průmysl, stavebnictví,
- služby.

Další způsobem, jak získat regionální data je přímo hlavní stránka ČSÚ (www.czso.cz), kde je dostupný seznam regionálních ukazatelů³². Výčet ukazatelů regionálních disparit dostupný na stránkách ČSÚ je značně rozsáhlý a aktuálně jsou poslední dostupná data za rok **2008**. Celkový počet ukazatelů je v desítkách. Následující tabulka 2.7 ukazuje výčet vybraných ukazatelů oblastí za rok 2008, včetně jednotek, ve kterých jsou uváděny.

³² Seznam regionálních ukazatelů je dostupný na WWW stránkách:
<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/regiony_mesta_obce_souhrn>.

Tabulka 2.7: Vybrané regionální ukazatele úrovně NUTS2 (2008)

Oblast	Ukazatel	Jednotka
Obyvatelstvo	Střední stav obyvatelstva	osoby
	z toho ženy	osoby
	Živě narození na 1 000 obyvatel	%
	Zemřelí na 1 000 obyvatel	%
	Migrační přírůstek/úbytek na 1 000 obyvatel	%
	Cizinci v ČR	osoby
Hrubý domácí produkt	Podíl na HDP, ČR = 100	%
	HDP na 1 obyvatele ve standardech kupní ČR = 100	PPS
	ČR = 100	%
	EU 27 = 100	%
	Disponibilní důchod domácností na 1 obyv.	Kč
Trh práce	Míra registrované nezaměstnanosti	%
	Neumístění uchazeči o zaměstnání z toho dlouhodobí (>12 měsíců)	osoby
		%
	Volná pracovní místa	
Zemědělství	Zemědělská půda (k 31. 12.)	ha
	z toho orná půda	ha
	Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2008)2)	tis. ks
	Skot	tis. ks
	Prasata	tis. ks
	Drůbež	tis. ks
Stavebnictví	Zahájené byty	
	Dokončené byty	
	Průměrná obytná plocha 1 dokončeného	m ²
Vzdělávání (Běžné výdaje na dítě/žáka/studenta)	ISCED 0	Kč
	ISCED 1	Kč
	ISCED 2	Kč
	ISCED 3	Kč
	ISCED 4	Kč
Zdravotnictví	Lékaři v zařízeních ambulantní péče na 10 000 obyvatel	osoby
	Lékaři v nemocnicích na 10 000 obyvatel (přepočtené počty)	osoby
	Lůžka v nemocnicích na 10 000 obyvatel	
	Průměrná pracovní neschopnost	%
Sociální zabezpečení	Příjemci důchodů celkem	osoby
	z toho starobních celkem	osoby
	Průměrný starobní důchod	Kč

Zdroj: Český statistický úřad, 2010; vlastní zpracování

Mimo jiné ČSÚ poskytuje informace přes publikace **Regionální účty**, kde jsou převážně makroekonomické údaje jednotlivých oblastí a dále je možnost nahlédnout do takzvaných **regionálních portrétů**. Dostupnost dat je převážně v rozmezí let 1996 až 2007.

Pro následnou analytickou část bakalářské práce bylo vybráno 7 ukazatelů regionálních disparit, které uvádí následující tabulka 2.8.

Tabulka 2.8: Vybrané ukazatele pro analýzu regionálních disparit regionů NUTS2 v ČR

Oblast	Ukazatel	Jednotka	Dostupnost
Ekonomika	Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele	mil. Kč	1996-2008
	Disponibilní důchod domácností	mil. Kč	1995-2008
	Tvorba hrubého fixního kapitálu	mil. Kč	1996-2007
Trh práce	Míra nezaměstnanosti	%	1995-2008
	Míra ekonomické aktivity	%	2000-2007
Výzkum a vývoj	Hrubé výdaje na výzkum a vývoj (GERD)	tis. Kč	2000-2007
Životní prostředí	Pořízené investice na ochranu ŽP	mil. Kč	1999-2007

Zdroj: Český statistický úřad, 2010; vlastní zpracování

Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele je jedním ze stěžejních makroekonomických ukazatelů, vyjadřující výši vytvořeného HDP na jednoho obyvatele (střední stav) ve srovnání s průměry daného území za určité období.³³

Čistý disponibilní důchod domácností představuje částku, kterou mohou domácnosti věnovat na konečnou spotřebu, na úspory finančních aktiv a na akumulaci hmotných i nehmotných aktiv. Ukazuje, jak se saldo prvotních důchodů umísťuje znovurozdělením: běžnými daněmi, sociálními příspěvky a dávkami a ostatními běžnými transfery. Ukazatel nám do velké míry naznačuje úroveň materiálního bohatství domácností trvale bydlících v jednotlivých regionech³⁴

Tvorba hrubého fixního kapitálu představuje pořízení fixních aktiv (nových i použitých), snížené o jejich úbytky u rezidentských výrobců v průběhu daného období plus zvýšení hodnoty nevyráběných aktiv, které vzniká v důsledku produkční činnosti výrobců nebo institucionálních jednotek. Fixní aktiva jsou hmotná nebo nehmotná aktiva vyrobená jako výstup z výrobního procesu, jejich cena převyšuje 500 ECU (v cenách roku 1995) a používají se ve výrobním procesu opakovaně nebo průběžně po dobu více než jednoho roku. Zvýšení hodnoty nevyráběných aktiv se týká zejména půdy a zahrnuje např.

³³ Veřejná databáze ČSÚ, 2010.

³⁴ ČSÚ, 2009.

rekultivace půdy. Tvorba čistého fixního kapitálu je rozdílem mezi tvorbou hrubého fixního kapitálu a spotřeby fixního kapitálu.³⁵

Obecná míra nezaměstnanosti (ILO) je počítána jako podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle (v procentech), kde číselník i jmenovatel jsou ukazatele konstruované podle mezinárodních definic a doporučení (Eurostatu a Mezinárodní organizace práce ILO). Jedná se o odhady z výběrového šetření pracovních sil. Předmětem šetření jsou všechny osoby obvykle bydlící v soukromých domácnostech. Šetření se nevztahuje na osoby bydlící dlouhodobě v hromadných ubytovacích zařízeních. Z toho důvodu jsou údaje za určité skupiny obyvatelstva, zejména za cizí státní příslušníky žijící a pracující na území republiky, k dispozici v omezené míře.³⁶

Míra ekonomické aktivity vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných (pracovní síly) na počtu všech osob populace starších 15-ti let. Ukazatel je konstruován podle metodiky Eurostatu vypracované na základě doporučení Mezinárodní organizace práce.³⁷

GERD³⁸ představuje výdaje vynaložené na výzkum a vývoj v daném regionu soudržnosti

Pořízení investice na ochranu životního prostředí zahrnuje výdaje vynaložené v průběhu sledovaného období na získání hmotného majetku na ochranu životního prostředí formou koupě nebo vytvořením vlastní činnosti (ve vlastní režii) vč. technického zhodnocení a hodnotu hmotného majetku na ochranu životního prostředí získaného bezúplatným nabytím, převodem podle právních předpisů, přechodem z osobního užívání do podnikání nebo vkladem od jiného subjektu. Do výdajů na pořízení dlouhodobého hmotného majetku na ochranu životního prostředí se zahrnují samostatné movité věci a soubory movitých věcí se samostatným technicko ekonomickým určením s dobou použitelnosti delší než jeden rok a v ocenění stanoveném účetní jednotkou, povinně však od částky stanovené zákonem o daních z příjmů pro tento majetek (od roku 2001 je stanovena částka 40 000 Kč). Do pořízení se zahrnují i poskytnuté dotace. Uživatelé (nájemci) zahrnují do pořízení také hodnotu dlouhodobého hmotného majetku na ochranu

³⁵ Veřejná databáze ČSÚ, 2010.

³⁶ ČSÚ, 2005.

³⁷ Veřejná databáze ČSÚ, 2010.

³⁸ GERD - Gross expenditure on research and development.

životního prostředí užívaného formou nájmu (prostřednictvím smlouvy o finančním leasingu), a to ve výši jeho pořizovací ceny, nikoli splátek. Jedná se o smlouvy, jejichž datum počátku splatnosti spadá do sledovaného období. Pořízení dlouhodobého hmotného majetku na ochranu životního prostředí obsahuje postupně nebo jednorázově vynaložené výdaje bez ohledu na to, zda majetek byl či nebyl ve sledovaném období uveden do užívání. Do pořízení se nezahrnují zálohy na dlouhodobý hmotný majetek na ochranu životního prostředí a zbytková hodnota majetku, který byl převeden do vlastnictví podnikatele po skončení smlouvy o finančním leasingu.³⁹

³⁹ Veřejná databáze ČSÚ, 2010.

3 Socioekonomická analýza a regionální struktura České republiky

3.1 Obecná charakteristika České republiky

Česká republika je stát, který se nachází ve **vnitrozemí**, ve střední Evropě. Na západě sousedí s Německem, na severu s Polskem, na východě se Slovenskem a na jihu s Rakouskem a skládá se ze tří oblastí, kterými jsou Čechy, Morava a Slezsko. Celková plocha České republiky dosahuje **78 867 km²**.⁴⁰

Počet obyvatel je za rok 2008, dle českého statistického úřadu, **10 429 692 osob**. Od roku 2002 má tento údaj rostoucí tendenci. V rámci Evropy má ČR nadprůměrnou hustotu zalidnění. Dle posledního sčítání lidu v roce 2001 se k české národnosti hlásí přibližně 90,5% obyvatel. Od roku 1991 se česká národnost, podle závěrů českého statistického úřadu, uměle rozložila na českou, moravskou a slezskou.⁴¹ Mezi další národnosti se řadí národnost slovenská, polská, německá, ukrajinská a další. Následné zkušební sčítání bude probíhat v dubnu 2010 na vybraném vzorku domácností v 63 městech a obcích České republiky. Sčítání lidu jako takové pak proběhne v roce 2011.⁴²

3.1.1 Politický systém České republiky

Česká republika se řadí mezi **parlamentní demokratické republiky**, kde v čele vlády stojí **premiér**. Výkonná moc je vykonávána vládou a prezidentem, zákonodárnou moc zastává dvoukomorový Parlament ČR, který se skládá z Poslanecké sněmovny a Senátu.

Hlavou státu je **prezident**. Ten je volen oběma komorami Parlamentu každých 5 let. Mezi úkoly a pravomoci prezidenta patří navrhování ústavních soudců (musí schválit Senát), za určitých okolností může rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vetovat neústavní zákony. Prezident dále jmenuje předsedu vlády a další její členy na návrh právě předsedy. V současné době je prezidentem *Václav Klaus*. Je prezidentem od 7. 3. 2003 a jeho druhé funkční období skončí v roce 2013.

⁴⁰ Český statistický úřad, 2008.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

Vláda je vrcholný orgán výkonné moci, který se skládá z předsedy vlády, místopředsedů a ministrů. Vláda je odpovědná Poslanecké sněmovně.

Jak je uvedeno výše, **Parlament** je dvoukomorový a skládá se z Poslanecké sněmovny a Senátu. Do Poslanecké sněmovny se volí 200 poslanců každé čtyři roky na základě poměrného zastoupení. Jednou za dva roky se volbami obmění třetina Senátu. Senátorů je 81 a mají šestiletý mandát.

Ústavní soud je **soudní orgán**, který zajišťuje ochranu ústavnosti. Postavení a kompetence jsou zakotveny v Ústavě České republiky. Sídlem Ústavního soudu České republiky je město Brno. Soud tvoří celkově patnáct soudců. Tito rozhodují v tříčlenných senátech nebo v plénu. Ústavní soudce je jmenován prezidentem na dobu deseti let.

3.1.2 Česká republika v mezinárodním prostředí

Česká republika je členem řady organizací. V následující tabulce 3.1 je souhrnně uveden výčet těch nejdůležitějších včetně data vstupu a anglického názvu organizace. V roce 1995 se Česká republika stala členem Světové obchodní organizace a také Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj. V roce 1999 se stala součástí Severoatlantické aliance a dalším důležitým krokem byl v roce 2004 vstup do Evropské unie.

Tabulka 3.1: Členství České republiky v mezinárodních organizacích a integracích

Organizace	Zkratka	Anglický název	Datum vstupu
Světová obchodní organizace	WTO	World Trade Organization	1.1.1995
Organizace pro ekonomickou	OECD	Organisation for Economic	21.12.1995
Severoatlantická aliance	NATO	North Atlantic Treaty	12.3.1999
Evropská unie	EU	European Union	1.5.2004

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

3.2 Zjednodušená situační analýza České republiky

3.2.1 Ekonomická charakteristika země

Vývoj ekonomiky České republiky je uveden v následující tabulce 3.2, kde je zřejmé, že od roku 2001 vykazuje česká ekonomika poměrně vysoký růst jednotlivých hodnot. Tento pozitivní trend demonstruje ukazatel HDP na obyvatele, který se v letech 2001 až 2008 téměř zdvojnásobil.

Míra inflace měla v letech 1999 až 2001 rostoucí tendenci, v letech 2002 a 2003 došlo ke znatelnému poklesu. V rozmezí let 2004 a 2007 měla inflace kolísavý trend, ale nikdy nedosahovala příliš vysokých hodnot. Velký skok nastal v roce 2008, kdy míra inflace dosáhla hodnoty 6,3%. Tento vysoký skok je přisuzován změně základní sazby DPH směrem nahoru společně se zvyšováním cen potravin, energií a dalších.

Míra nezaměstnanosti v letech 2001 až 2006 dosahovala vysokých hodnot v rozmezí 7-8%. V roce 2008 došlo k velmi výraznému poklesu, kdy míra nezaměstnanosti dosáhla hodnoty 4,4%. Dlouhodobá míra nezaměstnanosti, která je udávána jako podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva, se pohybuje kolem 4% a od roku 2005 má klesající tendenci.

Tabulka 3.2: Vybrané ukazatele české ekonomiky

Ukazatel / rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Reálný ekon. růst	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,0	2,5	-4,4
HDP/obyv. (mil Kč)	13893	14422	15215	16262	17058	18213	19949	20150	N/A
Míra inflace (%)	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	1,0
Míra nezaměstnanosti (%)	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9	7,2	5,3	4,4	6,7
Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (%)	4,2	3,7	3,8	4,2	4,2	3,9	2,8	2,2	2,0

Poznámka.: N/A – údaj není k dispozici.

Zdroj: Český statistický úřad, 2010; vlastní úpravy

Z údajů uvedených v tabulce 3.2 je zřejmé, že ekonomický růst v ČR dosahuje poměrně vysokých hodnot. Tento trend je vysvětlován příznivých ekonomickým vývojem ve světě. Ochlazení ekonomiky je zřetelné od roku 2008 v důsledku světové hospodářské krize.

3.2.2 Trh práce

Pravidelné sledování trhu práce v České republice probíhá od roku 1992. Teprve v roce 1999 byly vydány první časové řady z výsledků tohoto šetření. Na trhu práce České republiky stále panují určité nedostatky v nabídce pracovní síly a to převážně v oborech stavebnictví a průmysl. Díky tomu je oslabován, jinak pozitivní, trend na trhu práce.

Následující tabulka 3.3 ukazuje, že počet zaměstnaných v národním hospodářství se pohybuje pod hranicí 5 milionů osob, s výjimkou roku 2008, kde byla tato hranice pokořena. Míra zaměstnanosti, tedy podílu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním na

počtu všech osob starších 15ti let, dosahuje hodnot kolem 55%. Průměrná hrubá mzda v roce 2008 dosáhla částky 23 430 Kč.

Struktura zaměstnanosti podle základních sektorů národního hospodářství v České republice se potýká s poklesem zaměstnanců v primárním sektoru (zemědělství, lesnictví, rybolov), kde podíl pracovníků je 3,6% na celkové zaměstnanosti. V sekundárním sektoru (průmysl, stavebnictví) se podíl počtu pracovníků na celkové zaměstnanosti pohybuje nad 40%. V sektoru služeb, terciárním sektoru, je podíl přes 56%.

Tabulka 3.3: Vybrané ukazatele na trhu práce

Ukazatel/rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Zaměstnaní (tis.osob)	4727,7	4764,9	4733,2	4706,6	4764,0	4828,1	4922,0	5002,5
Míra zaměstnanosti (%)	55,1	55,4	54,8	54,3	54,7	55,0	55,6	56,0
Míra ekonomické aktivity (%)	60,0	59,8	59,4	59,2	59,4	59,3	58,8	58,5
Průměrná hrubá mzda (Kč)	14750	15911	16905	18025	18940	20158	21621	23430

Zdroj: Český statistický úřad, 2010; vlastní úpravy

3.2.3 Zahraniční obchod

Česká republika se řadí k nejotevřenějším ekonomikám Evropy a světa. Vývoz se v rozmezí let 2001 a 2008 v podstatě zdvojnásobil a dosáhl částky 2473,7 mld. Kč. Dovoz za stejné období rostl mírně pomaleji a dosahuje 2406,5 mld. Kč. Stále pokračuje tendence předstihu růstu reálného exportu zboží a služeb před růstem jejich dovozu. Nejvíce se do České republiky dovážejí osobní automobily, zařízení k automatickému zpracování dat, telekomunikační zařízení a domácí spotřebiče. Ve vývozu zřetelně převažují stroje a dopravní prostředky, dále tržní výrobky a průmyslové spotřební zboží.

Následující tabulka 3.4 ukazuje vývoj dovozu a vývozu v rozmezí let 2000 až 2007, údaje jsou uváděny v milionech korun českých.

Tabulka 3.4: Vývoj zahraničního obchodu (v mil. Kč)

	Obrat	Vývoz	Dovoz	Bilance
2000	2 363 023	1 121 099	1 241 924	-120 825
2001	2 653 713	1 268 149	1 385 564	-117 415
2002	2 580 531	1 254 860	1 325 671	-70 811
2003	2 811 653	1 370 930	1 440 723	-69 793
2004	3 456 433	1 722 657	1 733 776	-11 119
2005	3 673 215	1 868 586	1 804 629	38 624
2006	4 220 453	2 144 573	2 075 880	39 761
2007	4 870 553	2 479 234	2 391 319	87 915

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, 2010

3.2.4 Výzkum a vývoj

Počet subjektů, které provádějí výzkum a vývoj stále roste. V roce 2007 se jednalo o 2021 subjektů. Stejně tak počet pracovišť, na kterých se výzkum a vývoj provádí, se stále zvyšuje. Fyzických osob, které jsou zaměstnány v této oblasti je kolem 73 000, nejvíce v sektoru podnikatelském, téměř 44%. Výdaje na výzkum a vývoj v roce 2007 dosáhly částky 54 284 mil. Kč a jedná se prakticky o dvojnásobnou částku oproti roku 2001. Následující tabulka 3.5 ukazuje výdaje na výzkum a vývoj dle jednotlivých regionů NUTS 2.

Tabulka 3.5: Výdaje na výzkum a vývoj (v mil. Kč)

NUTS 2 / rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Praha	10.119	10.189	11.853	13.300	15.835	19.186	22.914
Střední Čechy	7.215	7.613	6.959	7.237	8.560	8.524	10.560
Jihozápad	1.459	1.676	1.739	1.981	2.740	3.047	3.180
Severozápad	568	535	696	606	665	659	769
Severovýchod	2.406	2.445	2.865	3.409	3.911	4.399	4.598
Jihovýchod	3.379	3.567	3.901	4.493	5.360	5.574	6.263
Střední Morava	1.427	2.113	1.814	1.841	2.943	2.973	3.231
Moravskoslezsko	1.761	1.409	2.416	2.212	2.181	5.535	2.765

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, 2010; vlastní zpracování

Věda a výzkum se zabývá oblastmi jako přírodní vědy, technické vědy, dále lékařské, zemědělské, sociální a společenské vědy. Téměř 55% veškerých peněz určených na výzkum a vývoj je investováno do technických věd.

3.2.5 Cestovní ruch

V České republice nalezneme na 8 000 ubytovacích zařízení. Od roku 2000 se téměř zčtyřnásobil počet pěti-hvězdičkových hotelů, což svědčí o vzrůstající kvalitě ubytovacích služeb. Kromě těchto lukrativních možností ubytování máme v České republice další, méně hodnocené, hotely, penziony, kempy, chatové osady a turistické ubytovny. Počet pokojů přesahuje 180 000 a ubytování je možné pro 467 000 osob. Ročně tato zařízení navštíví na 13 milionů osob, z toho více než 4 500 000 jsou návštěvníky Prahy.

Nejvíce návštěvníků má Česká republika převážně ze sousedních států, nejvíce pak z Německa.

3.3 Regionální struktura České republiky

3.3.1 Administrativně správní členění

Administrativně správní členění České republiky je v současné době tvořeno kraji, okresy a obcemi. Od 1.1.2000 existuje **14 vyšších územních samosprávných celků (VÚSC)**. Jedná se o 13 krajů a hlavní město Praha, které představují nejvyšší stupeň členění. Dále toto členění obsahuje **77 okresů**, které jsou plnohodnotnou statistickou jednotkou, přestože v roce 2003 došlo ke zrušení okresních úřadů. Po tomto zrušení vzniklo **205 obcí s rozšířenou působností (ORP)**. Nejnižší úroveň zastává celkově **6 248 obcí**. Dříve bylo území České republiky děleno na **7 krajů**, z hlediska zákona tyto kraje stále existují, ale v praxi jsou zastíněny novými samosprávnými kraji.

Nomenklatura územních statistických jednotek

Stejně jako v ostatních členských státech Evropské unie, je v České republice využito členění na územní jednotky **NUTS**⁴³. Následující tabulka 3.6 ukazuje aplikaci tohoto členění na ČR.

⁴³ Nomenklatura územních statistických jednotek, (zkratka z francouzského *Nomenclature des Unités Territoriales Statistique*, nebo anglického *Nomenclature of Units for Territorial Statistics*) jsou územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu (*statistický úřad Evropské unie*) pro porovnání a analýzu ekonomických ukazatelů, statistické monitorování, přípravu, realizaci a hodnocení regionální politiky členských zemí EU.

Tabulka 3.6: Rozdělení ČR na úrovně NUTS

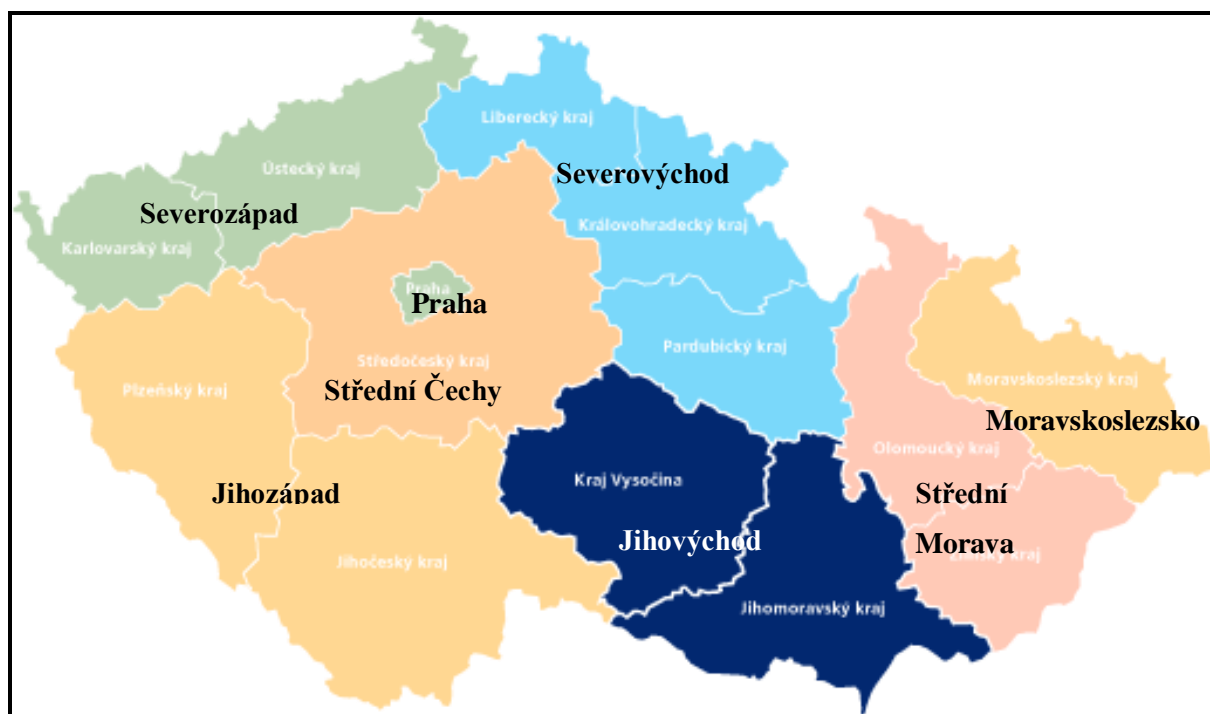
Úroveň	Rozdělení ČR
NUTS 0	Stát Česká republika
NUTS 1	Území České republiky
NUTS 2	8 regionů soudržnosti ¹
NUTS 3	14 samosprávných krajů

Poznámka: Regiony soudržnosti jsou uměle sloučené samosprávné kraje do 8 celků podle počtu obyvatel.

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

Následující obrázek 3.1 ukazuje rozdělení České republiky na regiony NUTS 2 a zároveň kraje, tedy NUTS 3, které pod NUTS 2 spadají. Každý region je zřetelně barevně odlišen, jednotlivé kraje jsou odděleny hranicemi.

Obrázek 3.1: Regionální struktura ČR

Zdroj: Regionální rada regionu soudržnosti Jihovýchod, 2010; vlastní úpravy

Následující tabulka 3.7 ukazuje propojení NUTS 2 a NUTS 3 v České republice.

Tabulka 3.7: NUTS 2 a NUTS 3 v České republice

Kód	NUTS 2	NUTS 3	Kód	NUTS 3	NUTS 3
CZ01	<i>Praha</i>	Hl. město Praha		<i>Severovýchod</i>	Královéhradecký kraj
CZ02	<i>Střední Čechy</i>	Středočeský kraj			Pardubický kraj
CZ03	<i>Jihozápad</i>	Jihočeský kraj	CZ06	<i>Jihovýchod</i>	Vysočina
		Plzeňský kraj			Jihomoravský kraj
CZ04	<i>Severozápad</i>	Karlovarský kraj	CZ07	<i>Střední Morava</i>	Olomoucký kraj
		Ústecký kraj			Zlínský kraj
CZ05	<i>Severovýchod</i>	Liberecký kraj	CZ08	<i>Moravskoslezsko</i>	Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

Klasifikace NUTS je pak doplněna dalšími stupni územních jednotek, tzv. **LAU**. Jedná se o *Local Administrative Unit*, tedy **lokální územní jednotky**. Úroveň LAU 1 je shodná s úrovní NUTS 4 a úroveň LAU 2 s NUTS 5. V České republice tedy LAU 1 odpovídá 77 okresů a LAU 2 6249 obcí.

3.3.2 Souhrnná charakteristika jednotlivých NUTS 2 v České republice

Praha

Praha je hlavním a zároveň největším městem České republiky. Celková plocha dosahuje téměř 500 km² a počet obyvatel dosahuje téměř 12% obyvatel státu. Území Prahy leží na sever od středu České republiky na řece Vltavě, uvnitř Středočeského kraje, kterého ovšem není součástí.

Praha je sídlem velké části institucí a organizací. Sídlí zde prezident republiky, vláda, ústřední orgány a také například Vrchní soud. Sídlí zde také velké množství politických stran a je také centrem prakticky všech církví, náboženství a další sdružení. Díky své bohaté historii patří Praha k nejvýznamnějším městům světa a je šestým nejnavštěvovanějším městem Evropy.

Praha je od listopadu 1990 statutárním městem, má však v rámci České republiky specifické postavení obce i kraje, a jako takové se jí netýká *Zákon o obcích*, nýbrž *Zákon o*

hlavním městě Praha, který se zmiňuje o jejím statutu, ale mezi statutární města ji nepočítá.⁴⁴

Jakožto hlavní město, patří k důležitým **hospodářským centrům** republiky. Praha je známá filmovým průmyslem, samozřejmě turistikou a mimoto je zde také mnoho závodů zpracovatelského průmyslu. **Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele** dosáhl v roce 2008 částky 762 352 Kč, což je v podstatě dvoj až trojnásobek oproti ostatním regionům. Zároveň je Praha oblast s nejnižší mírou nezaměstnanosti v České republice, v roce 2008 zde byla míra nezaměstnanosti 1,9%.

Co se týká **životního prostředí**, potýká se Praha, stejně jako ostatní velká města, se špatným ovzduším a je často spojovaná s pojmem smog. Praha je centrem všech dálničních tras a zároveň je důležitým železničním uzlem.

Střední Čechy

NUTS 2 Střední Čechy je tvořen územím Středočeského kraje. Svou rozlohou se řadí na čtvrté místo mezi ostatními oblastmi, rozkládá se na území 11 000 km². Počet obyvatel je srovnatelný s Prahou, 1 200 000 obyvatel. Oblast Střední Čechy zcela obklopuje naše hlavní město.

Ekonomická výkonnost, tedy hrubý domácí produkt na obyvatele dosahuje téměř 92% průměru České republiky a má stále vzrůstající charakter. Region Střední Čechy vykazuje, po Praze, nejvyšší HDP na obyvatele v rámci České republiky. Taktéž míra nezaměstnanosti je nízká, na úrovni 2,6% a opět staví Střední Čechy na druhou příčku v České republice.

Středočeský kraj, který tvoří NUTS 2 Střední Čechy, má kromě Prahy, **nejhustší a také nejpřetíženější dopravní síť v republice**. Přes území Středních Čech vedou hlavní železniční a silniční sítě. Důležitou součástí je také vodní doprava, protože přibližně $\frac{3}{4}$ délky Labsko-vltavské vodní cesty procházejí územím této oblasti.

⁴⁴ CZ Region, 2010.

Stěžejními průmyslovými odvětvími jsou strojírenství, chemie a potravinářství. Je zde charakteristická rozvinutá zemědělská a průmyslová výroba. Kraj vyniká hlavně rostlinnou výrobou.

Na tomto území se nachází množství významných historických památek a několik chráněných krajinných oblastí. Největší koncentrací památek se může těšit město Kutná Hora, které je zapsáno v Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO.

Jihozápad

NUTS 2 Jihozápad je tvořen územím krajů Jihočeského a Plzeňského. Rozkládá se na území o rozloze přibližně 17 500 km². Počet obyvatel dosahuje téměř 1 200 000.

Hospodářská výkonnost oblasti Jihozápad má stále vzrůstající tendenci. Hrubý domácí produkt na obyvatele dosahuje 88% průměru České republiky a staví tak tento region soudržnosti na čtvrté místo v porovnání s ostatními NUTS 2. Míra nezaměstnanosti dosáhla 3,1%, což je třetí nejlepší výsledek za Českou republiku.

Jihozápad je z velké části **zemědělskou oblastí**, nezanedbatelný podíl zde má lesnictví a rybníkářství, protože v oblasti Jihočeského kraje se nachází značné množství rybníků (až 7.000). Pro těžbu zde nalezneme ložiska písku, cihlářské hlíny, žáruvzdorné a keramické jíly, stavební kámen a také černé uhlí.

Životní prostředí je velice příznivé, jedno z nejčistších v České republice. Výjimku tvoří město Plzeň, kde emise značně přesahují limity.

Severozápad

Region soudržnosti Severozápad je vymezen územím Karlovarského a Ústeckého kraje. Území na kterém se rozkládá je 8 650 km². Počtem obyvatel se nejvíce přibližuje regionu Jihozápad, s celkovým počtem téměř 1 140 00 obyvatel.

Podíl **hrubého domácího produktu na obyvatele** je, ve srovnání s ostatními NUTS 2, nejnižší, pouze 78% průměru České republiky. Taktéž v míře nezaměstnanosti se region Severozápad nachází na posledním místě. Míra nezaměstnanosti za rok 2008 byla vyčíslena na 7,8%, což, ve srovnání s celou Českou republikou, převyšuje průměr o 77%.

Území je tvořeno zejména okresy Cheb, Sokolov, Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem a z hlediska životního prostředí se řadí mezi nejvíce postižené oblasti, zejména Podkrušnohoří bylo součástí takzvaného „Černého trojúhelníku“. Tato negativní charakteristika je dána zejména těžbou uhlí povrchovým způsobem, čímž došlo k narušení venkovského prostoru a také průmyslové podniky, které se zde nacházely a nachází poškodily agroekosystém. V posledních přibližně 15ti letech došlo k útlumu nejen zemědělské, ale také průmyslové i důlní činnosti, což přináší zlepšování životního prostředí.

Severovýchod

Severovýchod je tvořen územím krajů Libereckého, Královéhradeckého a Pardubického. Rozlohou je na třetím místě s celkovou plochou území 12 500 km². Hustota zalidnění je zde zhruba 120 obyvatel na km², celkový počet obyvatel téměř 1 500 000.

Podíl **HDP na obyvatele** dosahuje hodnoty 80% průměru České republiky a má vzrůstající charakter. V regionu soudržnosti Severovýchod je nejvyšší **míra nezaměstnanosti**, s jakou se v České republice můžeme setkat, 7,8%. S touto nepříznivou situací se Severovýchod potýká již od roku 2006.

Mezi nerostné suroviny, které se zde těží můžeme zahrnout hlavně sklářské a slévárenské písky, s čímž souvisí sklářský průmysl, zpracování bižuterie. Další činnosti, které zde nalezneme jsou například výroba a zpracování plastů.

V oblasti Severovýchod se setkáme s velmi pestrými ekosystémy, řadou chráněných území, národních přírodních rezervací a z hlediska kultury také s řadou hradů a zámků. Na území Královéhradeckého kraje nalezneme nejvydatnější ložiska nejkvalitnější pitné vody.

Jihovýchod

Jihovýchod je tvořen územím krajů Vysočina a Jihomoravského. Svou rozlohou, která činí téměř 14 000 km², je druhým plošně největším regionem soudržnosti, po regionu Jihozápad. Zároveň je regionem nejlidnatějším, s počtem obyvatel přesahujícím 1 600 000 obyvatel.

V oblasti ekonomiky je Jihovýchod velmi důležitý, protože tvorbou **HDP** zaujímá druhé místo s podílem 15%. Ukazatel HDP na obyvatele dosahuje více než 91% průměru České republiky a staví Jihovýchod na třetí místo v rámci republiky, hned za Prahu a region od roku 1999. **Míra nezaměstnanosti** v roce 2008 dosáhla rovných 4%.

V regionu soudržnosti nalezneme řadu chráněných území a mimo jiné také Moravský kras se známou jeskyní Macochou.

Střední Morava

Střední Morava je tvořena územím krajů Olomouckého a Zlínského. Rozkládá se na území 9 230 km², počet obyvatel je 1 233 000.

Podíl HDP na obyvatele dosahuje 78,5% průměru České republiky a staví Střední Moravu na předposlední příčku ve výkonnosti ekonomiky. **Míra nezaměstnanosti** je v této oblasti nad průměrem České republiky, dosahuje 4,9% a od roku 2004 postupně klesá.

Střední Moravu můžeme charakterizovat jako **průmyslovou oblast s velkým podílem zemědělství, potravinářství, textilního a oděvního průmyslu**.

Přestože je zde řada historických památek, hradů, zámků a mimo jiné památka UNESCO – barokní Sloup Nejsvětější Trojice, je zde nejméně ubytovacích zařízení z celé republiky.

V oblasti Střední Moravy nalezneme řadu jeskyní a významné zdroje pitné vody pro Českou republiku. Na jihu a v centrální oblasti nalezneme nejúrodnější půdu v České republice, výnosy jsou nejvyšší za celou ČR.

Moravskoslezsko

V tomto případě je region soudržnosti územně totožný s územím Moravskoslezského kraje. Region má rozlohu téměř 5 500 km², zalidnění dosahuje téměř 1 250 000 obyvatel.

Podíl HDP na obyvatele dosahuje 84% celorepublikového průměru. Míra nezaměstnanosti byla v regionu soudržnosti Moravskoslezsko vždy mezi nejvyššími v rámci republiky, v roce 2008 dosáhla hodnoty 7,4%. Obecně zde má ale míra nezaměstnanosti od roku 2003 klesající tendenci. A oproti roku 2003 se nyní snížila na polovinu.

Vlivem poklesu průmyslové výroby dochází ke zlepšování stavu životního prostředí, ale i přes toto zlepšení patří Moravskoslezsko k nejzatíženějším oblastem v České republice. Hlavním důvodem je fakt, že Moravskoslezsko je celostátním centrem hutní výroby a současně se zde soustředí také těžba černého uhlí. Prakticky třetina zaměstnaných osob pracuje v průmyslových odvětvích.

Jedná se o nejvýchodnější oblast České republiky a jeho poloha na hranici tří států ve středu evropského prostoru je velice výhodná, protože poskytuje široké možnosti spolupráce v oblasti výroby, infrastruktury, ochrany životního prostředí, kultury i turistického ruchu.

4 Analýza vybraných ukazatelů regionálních disparit v regionech NUTS 2 v České republice

4.1 Klasifikace regionů z pohledu dosažených disparit

Vývoj v jednotlivých regionech ČR úzce souvisí s jejich rozdílnou hospodářskou dynamikou. Hlavními příčinami nerovnoměrného rozvoje regionů a vzniku regionálních disparit mohou být například **regionální rozdíly v ekonomické struktuře a její diverzitě**⁴⁵(výrazný pokles výroby a zaměstnanosti v těžkém průmyslu, pokles výroby textilního a elektrotechnického průmyslu a odvětví oděvního a obuvnického průmyslu, dále pokles počtu pracovníků v zemědělství a podobně), **kvalita lidských zdrojů a místní samospráv, zhoršená dostupnost veřejných služeb či přetrvávající neuspokojivý stav životního prostředí**. Tento přístup byl také uplatněn v kapitole „Shrnutí příčin hlavních regionálních disparit“ Národního strategického referenčního rámce České republiky na léta 2007 - 2013.

Podstatu regionálních disparit vyjadřují následující typy regionů soudržnosti:⁴⁶

- regiony rychle se rozvíjející - Praha,
- regiony rozvíjející se – Jihozápad a Střední Čechy,
- regiony nízkou dynamikou růstu – Jihovýchod a Severovýchod,
- regiony zaostávající – Střední Morava,
- regiony upadající – Moravskoslezsko a Severozápad.

V následující podkapitole 4.3 této práce se pokusíme ověřit výše uvedené závěry typologie regionů z hlediska dynamiky růstu jednotlivých NUTS 2 v ČR na analýze dosažených hodnot všech sledovaných ukazatelů regionálních disparit v letech 2000 až 2007.

⁴⁵ Rozmanitost, rozčlenění, rozložení.

⁴⁶ Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007.

4.2 Analýza vybraných ukazatelů regionálních disparit v regionech NUTS 2

Pro analýzu regionálních disparit na úrovni regionů soudržnosti NUTS 2 v České republice se nabízí soubor ukazatelů dostupný na stránkách ČSÚ, případně Veřejné databáze ČSÚ. Protože ale údaje nejsou dostupné srovnatelně pro všechny úrovně, případně v dostatečně dlouhých časových řadách, bylo vybráno 7 ukazatelů z oblasti **ekonomiky**: hrubý domácí produkt na obyvatele, čistý disponibilní důchod, tvorba hrubého fixního kapitálu, **trhu práce**: míra nezaměstnanosti, míra ekonomické aktivity, **výzkumu a vývoje**: hrubé výdaje na výzkum a vývoj a **životního prostředí**: pořízené investice na ochranu životního prostředí. Definice jednotlivých ukazatelů jsou uvedeny v kapitole 3. Referenčním obdobím pro zkoumání regionálních disparit je období let 2000 až 2007. Aktuálnější data jsou dostupná jen u některých ukazatelů, avšak z důvodů rozdílné délky referenčního období nebyla využita.

Každému zkoumanému ukazateli regionálních disparit náleží dvě tabulky, tabulka první vždy zachycuje skutečné hodnoty daného ukazatele v časové řadě 2000 až 2007 a vychází z informací Veřejné databáze ČSÚ. Druhá tabulka vždy ukazuje u daného ukazatele prosté pořadí jednotlivých NUTS 2 za dané období a poslední sloupec této tabulky nazvaný „*index*“, vyjadřuje **index změny pořadí** tj., jak se změnilo pořadí regionu ve sledovaném ukazateli konečného roku (2007) oproti roku základnímu (2000). V tabulce pořadí pak první místo znamená region soudržnosti s nejlepším pořadím a tedy s nejlepší dosaženou hodnotou sledovaného ukazatele, naopak osmé místo region s pořadím nejhorším a tedy nejnižší dosaženou hodnotou. V případě ukazatele míry nezaměstnanosti je analogie stanovení pořadí opačná. Ve sloupci *index* (změny pořadí) je pak modře zvýrazněn region, který dosáhl zlepšení ($\text{index změny pořadí} > 1$) a červeně zvýrazněn region, ve kterém došlo ke zhoršení ($\text{index změny pořadí} < 1$). Pokud je index změny pořadí roven jedné, pak ke změně pořadí v průběhu sledovaných dvou referenčních období nedošlo.

4.2.1 Ekonomické prostředí

V ekonomickém prostředí se věnujeme ukazatelům hrubý domácí produkt na obyvatele, čistý disponibilní důchod domácností a tvorba hrubého fixního kapitálu.

Hrubý domácí produkt na obyvatele

Tabulka 4.1 zobrazuje vývoj hrubého domácího produktu na obyvatele (HDP/obyv.) v jednotlivých regionech NUTS 2 v časové řadě 2000 až 2007. Je zde zřejmé, že existuje velká disproporce mezi regionem soudržnosti Praha a ostatními regiony soudržnosti. Z tabulky vyplývá, že dochází k zlepšování ekonomické úrovně všech osmi regionů soudržnosti.

Tabulka 4.1: Hrubý domácí produkt na obyvatele v regionech NUTS 2 (v mil.Kč)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Praha	425 316	475 750	506 109	530 334	567 946	608 975	659 756	736 228
Střední Čechy	200 538	213 711	230 393	238 328	262 192	268 429	296 556	321 631
Jihozápad	197 820	211 898	219 549	230 436	255 481	268 494	288 610	303 787
Severozápad	175 024	182 700	192 974	206 543	223 541	232 168	247 042	264 217
Severovýchod	191 784	202 999	211 205	216 150	234 492	247 107	262 100	281 576
Jihovýchod	191 165	209 999	218 416	229 105	246 683	259 629	280 298	306 655
Střední Morava	173 681	184 618	192 653	200 071	217 705	227 836	243 702	266 110
Moravskoslezsko	166 891	179 741	186 130	195 864	226 089	246 825	261 316	288 186

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, 2010; vlastní zpracování

V následující tabulce 4.2 vidíme pořadí jednotlivých regionů ve tvorbě HDP na obyvatele. Poslední sloupec tabulky uvádí index změny pořadí, kde je vypočítáno zlepšení/zhoršení pořadí mezi rokem výchozím (2000) a rokem posledním (2007). Jak je uvedeno výše, Praha je za celé období 2000 až 2007 stále na prvním místě, Střední Čechy po celou dobu zastávají místo druhé. Snad k největšímu zlepšení došlo v regionu soudržnosti Jihovýchod, který dosáhl posunu z pátého na třetí místo a v regionu soudržnosti Moravskoslezsko, který se oproti výchozímu roku 2000, kdy byl na posledním místě, posunul na místo páté v roce 2007. Regiony Praha, Střední Čechy a Střední Morava si stále drží ve sledovaném období stejná pořadí.

Tabulka 4.2: Pořadí jednotlivých regionů NUTS 2 - HDP/obyvatele

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index
Praha	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1
Střední Čechy	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	1
Jihozápad	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	4.	0,75
Severozápad	6.	7.	6.	6.	7.	7.	7.	8.	0,75
Severovýchod	4.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	6.	0,67
Jihovýchod	5.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	3.	1,67
Střední Morava	7.	6.	7.	7.	8.	8.	8.	7.	1
Moravskoslezsko	8.	8.	8.	8.	6.	6.	6.	5.	1,6

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

Čistý disponibilní důchod

Tabulka 4.3 ukazuje vývoj čistého disponibilního důchodu (ČDD) v jednotlivých regionech soudržnosti České republiky. Zde opět Praha převyšuje ostatní regiony, nicméně rozdíly už nejsou tak velké, jako u ukazatele hrubý domácí produkt na obyvatele. Z tabulky je zřejmé, že dochází ke stálému růstu na úrovni všech regionů NUTS 2.

Tabulka 4.3: Čistý disponibilní důchod v regionech NUTS 2 (v mil. Kč)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Praha	178 762	188 993	197 677	210 653	218 057	228 492	251 856	273 813
Střední Čechy	132 092	139 239	150 176	159 457	167 811	175 788	193 492	215 156
Jihozápad	131 725	139 346	143 767	151 290	158 419	166 587	180 245	196 934
Severozápad	119 480	123 240	126 350	132 344	136 631	143 621	155 578	167 071
Severovýchod	162 505	170 804	178 069	182 268	191 731	203 632	218 881	238 579
Jihovýchod	178 352	188 166	195 492	203 587	216 336	227 522	242 170	270 150
Střední Morava	130 561	137 213	143 804	149 504	154 382	162 628	178 621	195 047
Moravskoslezsko	131 408	137 634	142 638	146 757	152 884	163 814	172 869	190 045

Zdroj: ČSÚ, 2010; vlastní zpracování

V tabulce 4.4 vidíme opět pořadí regionů v jednotlivých letech. Všechny regiony soudržnosti, mimo Střední Moravy a Moravskoslezska si udržely své pozice, nedošlo zde ani ke zlepšení, ani ke zhoršení, co se pořadí týče. U NUTS 2 Střední Morava došlo k posunu ze sedmého na šesté místo, naopak u NUTS 2 Moravskoslezsko.

Tabulka 4.4: Pořadí jednotlivých NUTS 2 - čistý disponibilní důchod

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index
Praha	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1
Střední Čechy	4.	5.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	1
Jihozápad	5.	4.	6.	5.	5.	5.	5.	5.	1
Severozápad	8.	8.	8.	8.	8.	8.	8.	8.	1
Severovýchod	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	1
Jihovýchod	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	1
Střední Morava	7.	7.	5.	6.	6.	6.	6.	6.	1,17
Moravskoslezsko	6.	6.	7.	7.	7.	7.	7.	7.	0,86

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

Tvorba hrubého fixního kapitálu

Při porovnání tvorby hrubého fixního kapitálu (THFK) v jednotlivých regionech NUTS 2 je z tabulky 4.5 zřejmé, že Praha opět citelně převyšuje ostatní NUTS 2. Například za rok 2007 byla tvorba hrubého fixního kapitálu v Praze o 132% vyšší než u druhého regionu v pořadí, Jihovýchod. V podstatě u všech regionů dochází k postupnému růstu tvorby investic, výjimkou je pouze region soudržnosti Střední Čechy, kde od roku 2005 dochází k poklesu tvorby hrubého fixního kapitálu. S poklesem se potýká také NUTS Jihozápad, kdo došlo v roce 2007 k poklesu oproti roku předcházejícímu přibližně o 8%.

Tabulka 4.5: Tvorba hrubého fixního kapitálu v regionech NUTS 2 (v mil. Kč)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Praha	147 110	156 252	182 219	165 063	204 478	204 424	241 407	299 273
Střední Čechy	66 259	74 438	63 844	73 322	80 993	88 313	87 372	84 378
Jihozápad	78 373	73 706	66 132	74 960	76 997	78 459	92 179	84 771
Severozápad	46 764	63 533	59 174	70 775	59 018	57 511	59 532	75 904
Severovýchod	75 007	68 675	85 108	80 158	84 831	72 532	67 283	76 940
Jihovýchod	88 557	84 152	86 484	109 919	97 916	121 426	112 057	128 777
Střední Morava	55 720	72 281	68 523	59 351	65 068	56 523	60 525	63 562
Moravskoslezsko	54 679	66 251	66 302	53 920	57 812	62 706	75 959	76 647

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, 2010; vlastní zpracování

Následující tabulka 4.6 opět ukazuje pořadí jednotlivých regionů. Ve tvorbě hrubého fixního kapitálu dosáhl největšího zlepšení region Moravskoslezsko, který se oproti roku 2000, kdy byl na sedmém místě v regionech NUTS 2 v České republice, posunul v roce 2007 na místo páté. Zlepšení o jednu příčku dosáhl také region soudržnosti Střední Čechy. Region soudržnosti Severovýchod naopak poklesl na místo šesté, z původní čtvrté příčky. Drobný pokles postihl také region soudržnosti Střední Morava, kde původní šesté místo, nahradila pozice sedm.

Tabulka 4.6: Pořadí jednotlivých NUTS 2 - tvorba hrubého fixního kapitálu

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index
Praha	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1
Střední Čechy	5.	3.	7.	5.	4.	3.	4.	4.	1,25
Jihozápad	3.	4.	6.	4.	5.	4.	3.	3.	1
Severozápad	8.	8.	8.	6.	7.	7.	8.	8.	1
Severovýchod	4.	6.	3.	3.	3.	5.	6.	6.	0,67
Jihovýchod	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	1
Střední Morava	6.	5.	4.	7.	6.	8.	7.	7.	0,86
Moravskoslezsko	7.	7.	5.	8.	8.	6.	5.	5.	1,4

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

4.2.2 Trh práce

Míra nezaměstnanosti

Následující tabulka 4.7 ukazuje vývoj míry nezaměstnanosti (u). Nejlepších výsledků dosahuje dlouhodobě Praha, která se nachází vždy pod celorepublikovým průměrem. V roce 2007 dosáhla míry nezaměstnanosti 2,4%. To, že Praha dosahuje dlouhodobě nejnižší míry nezaměstnanosti není nic výjimečného, vezmeme-li v potaz, že se jedná region hlavního města. Mezi regiony s nejvyšší mírou nezaměstnanosti dlouhodobě patří regiony soudržnosti Moravskoslezsko a Severozápad. Přesto pro všechny regiony NUTS 2 je charakteristický klesající trend míry nezaměstnanosti.

Tabulka 4.7: Míra nezaměstnanosti v regionech NUTS 2 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Praha	4,2	3,9	3,6	4,2	3,9	3,5	2,8	2,4
Střední Čechy	7,5	6,7	4,9	5,2	5,4	5,2	4,5	3,4
Jihozápad	6,0	5,7	4,8	5,2	5,8	5,1	4,9	3,5
Severozápad	13,8	11,7	11,3	11,2	13,1	13,5	12,7	9,5
Severovýchod	6,9	6,2	5,3	6,5	6,7	5,6	6,1	4,8
Jihovýchod	7,8	7,8	6,8	7,2	7,9	7,7	7,1	5,2
Střední Morava	10,6	9,5	8,8	8,6	9,8	9,7	7,6	5,9
Moravskoslezsko	14,3	14,3	13,3	14,7	14,5	13,9	12,0	8,5

Zdroj: ČSÚ, 2010; vlastní zpracování

V tabulce 4.8 je zřetelně vidět vývoj jednotlivých pořadí. První místo stejně jako v předchozích ukazatelích zaujímá region soudržnosti Praha. Regiony soudržnosti Střední Čechy a Jihozápad se průběžně dělí o druhé a třetí místo. Střední Čechy také dosáhly největšího zlepšení, kdy se ze čtvrtého místo v roce 2000 vyšplhaly na místo druhé v roce 2007. Ke drobnému zlepšení situace došlo také v regionu soudržnosti Moravskoslezsko, kde došlo k posunu z osmého na sedmé místo. U regionů soudržnosti Severozápad a Severovýchod se naopak pozice zhoršila.

Tabulka 4.8: Pořadí jednotlivých regionů NUTS 2 - míra nezaměstnanosti

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index
Praha	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1
Střední Čechy	4.	4.	3.	2./3.	2.	3.	2.	2.	2
Jihozápad	2.	2.	2.	2./3.	3.	2.	3.	3.	1
Severozápad	7.	7.	7.	7.	7.	7.	8.	8.	0,87
Severovýchod	3.	3.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	0,75
Jihovýchod	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	1
Střední Morava	6.	6.	6.	6.	6.	6.	6.	6.	1
Moravskoslezsko	8.	8.	8.	8.	8.	8.	7.	7.	1,14

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

Míra ekonomické aktivity

Míru ekonomické aktivity (MEA), tedy podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných (pracovní síly) na počtu všech osob populace starších 15-ti let, ukazuje tabulka 4.9, kde je zřejmé, že nejvyšších hodnot dosahuje region soudržnosti Severovýchod, nejnižších regiony soudržnosti Moravskoslezsko a Střední Čechy. Charakter míry ekonomické aktivity je ve své podstatě kolísavý, hodnoty se však příliš nemění.

Tabulka 4.9: Míra ekonomické aktivity v regionech NUTS 2 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Praha	62,2	62,6	62,5	62,5	61,3	62,0	62,0	61,8
Střední Čechy	60,3	60,1	60,7	60,2	59,8	59,5	59,8	59,6
Jihozápad	122,3	121,6	120,4	119,0	119,0	119,9	119,0	118,7
Severozápad	125,6	124,1	121,9	120,6	122,2	123,2	122,0	118,9
Severovýchod	180,7	179,5	179,4	178,3	176,6	176,1	176,9	174,4
Jihovýchod	119,4	117,9	116,7	116,2	116,8	116,4	116,3	117,4
Střední Morava	118,4	116,8	116,6	116,9	115,6	115,7	116,7	116,5
Moravskoslezsko	58,6	58,6	58,7	58,1	57,6	58,5	57,3	56,6

Zdroj: ČSÚ, 2010; vlastní zpracování

Následující tabulka 4.10 ukazuje pořadí regionů soudržnosti v jednotlivých letech. Je zřejmé, že kromě drobných výchylek regionů soudržnosti Jihovýchod a Střední Morava si po celé časové období ostatní regiony drží pevně svou pozici. Na prvním místě v podílu počtu zaměstnaných a nezaměstnaných na počtu všech osob populace, je region Moravskoslezsko. Praha je zde až na třetím místě.

Tabulka 4.10: Pořadí jednotlivých regionů NUTS 2 - míra ekonomické aktivity

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index
Praha	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	1
Střední Čechy	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	1
Jihozápad	6.	6.	6.	6.	6.	6.	6.	6.	1
Severozápad	7.	7.	7.	7.	7.	7.	7.	7.	1
Severovýchod	8.	8.	8.	8.	8.	8.	8.	8.	1
Jihovýchod	5.	5.	5.	4.	5.	5.	4.	5.	1
Střední Morava	4.	4.	4.	5.	4.	4.	5.	4.	1
Moravskoslezsko	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

4.2.3 Výdaje na výzkum a vývoj

Výdaje na vědu a výzkum

Česká republika vynakládá na vědu a výzkum (GERD) přibližně 1,4% svého HDP, v roce 2007 bylo za tímto účelem vydáno 54 280 milionů korun českých. Následující tabulka 4.11 ukazuje, kolik peněz bylo v jednotlivých regionech soudržnosti profinancováno na výzkum a vývoj. Praha, jakožto hlavní město, vykazuje největší množství peněz a to až dvojnásobně, oproti druhému nejlepšímu regionu soudržnosti. Nejméně peněz se na výzkum a vývoj vynakládá v NUTS 2 Severozápad. Při pohledu na tabulku se dá říci, že výdaje na výzkum a vývoj stále rostou, výjimkou je NUTS 2 Moravskoslezsko, kde v roce 2007 došlo k poklesu o 50% oproti roku předcházejícího.

Tabulka 4.11: Výdaje na výzkum a vývoj v regionech NUTS 2 (v mil.Kč)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Praha	10 154	10 119	10 189	11 853	13 300	15 835	19 186	22 914
Střední Čechy	7 414	7 215	7 613	6 959	7 237	8 560	8 524	10 560
Jihozápad	1 568	1 459	1 676	1 739	1 981	2 740	3 047	3 180
Severozápad	552	568	535	696	606	665	659	769
Severovýchod	2 426	2 406	2 445	2 865	3 409	3 911	4 399	4 598
Jihovýchod	3 473	3 379	3 567	3 901	4 493	5 360	5 574	6 263
Střední Morava	1 770	1 427	2 113	1 814	1 841	2 943	2 973	3 231
Moravskoslezsko	1 585	1 761	1 409	2 416	2 212	2 181	5 535	2 765

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, 2010; vlastní zpracování

Pořadí regionů ve výdajích na výzkum a vývoj je uvedeno v následující tabulce 4.12, kde vidíme, že si téměř všechny regiony drží své pořadí. Ke zlepšení došlo pouze v regionu soudržnosti Střední Morava, který se oproti základnímu roku posunul ze sedmého na páté místo. V regionu soudržnosti Moravskoslezsko tomu je právě naopak, klesl z pátého na sedmé místo.

Tabulka 4.12: Pořadí jednotlivých regionů NUTS 2 - výdaje na výzkum a vývoj

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index
Praha	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1
Střední Čechy	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	1
Jihozápad	6.	6.	6.	7.	6.	6.	6.	6.	1
Severozápad	8.	8.	8.	8.	8.	8.	8.	8.	1
Severovýchod	4.	4.	4.	4.	4.	4.	5.	4.	1
Jihovýchod	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	1
Střední Morava	7.	7.	5.	6.	7.	5.	7.	5.	1,4
Moravskoslezsko	5.	5.	7.	5.	5.	7.	4.	7.	0,7

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

4.2.4 Životní prostředí

Pořízené investice na ochranu životního prostředí

Životní prostředí je stále častějším tématem diskuzí. Tabulka 4.13 ukazuje, pořízené investice na ochranu životního prostředí (IŽP), tedy kolik peněz v milionech korun jednotlivé regiony NUTS 2 vynaložily na ochranu životního prostředí (řádek *a* v tabulce) a také, jaký je to podíl na celkových investicích (řádek *b* v tabulce). Nejvíce peněz (s největším podílem) na ochranu životního prostředí vynakládá Praha, pomineme-li roky 2002 a 2003. Nejmenší množství peněz produkuje region soudržnosti Jihozápad. Do roku 2006 docházelo ke stálému nárůstu pořízených investic, v roce 2007 došlo k drobnému poklesu.

Tabulka 4.13: Pořízené investice na ochranu životního prostředí v regionech NUTS 2

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Praha	a	5 936	4 382	1 975	2 775	4 318	3 370	4 950	4 160
	b	27,7	22,0	13,2	14,3	21,4	18,5	22,0	20,3
Střední Čechy	a	2 765	3 006	2 127	2 900	2 334	2 552	4 213	3 382
	b	12,9	15,1	14,3	15,0	11,6	14,0	18,6	16,3
Jihozápad	a	1 573	1 714	1 252	1 242	1 709	1 280	1 427	1 354
	b	7,4	8,6	8,4	6,4	8,5	7,0	6,3	6,7
Severozápad	a	4 046	3 372	2 649	2 613	2 779	1 981	2 660	2 321
	b	18,9	17,0	17,8	13,5	13,7	10,9	11,9	11,4
Severovýchod	a	1 528	1 570	1 422	1 878	2 252	2 345	2 851	2 598
	b	7,2	7,9	9,5	9,7	11,2	12,9	12,8	12,9
Jihovýchod	a	1 931	2 020	2 642	4 590	3 355	3 282	2 852	3 067
	b	9,0	10,2	17,7	23,6	16,6	18,0	12,7	15,4
Střední Morava	a	1 873	2 472	1 558	1 839	1 534	1 623	1 390	1 507
	b	8,7	12,4	10,5	9,5	7,6	8,9	6,2	7,6
Moravskoslezsko	a	1 747	1 356	1 294	1 546	1 927	1 815	2 127	1 971
	b	8,2	6,8	8,7	8,0	9,5	9,9	9,5	9,4

Poznámka: a = pořízené investice na ochranu životního prostředí (v mil. Kč)

b = podíl regionů soudržnosti na investicích do životního prostředí (v %)

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, 2010; vlastní zpracování

Následující tabulka 4.14 pak ukazuje pořadí jednotlivých NUTS 2 v pořízených investicích na ochranu životního prostředí. Region soudržnosti Praha se stejně jako v roce počátečním nachází na prvním místě, ale v letech 2002 a 2003 zaujímala dokonce třetí a čtvrté místo, v porovnání s ostatními regiony NUTS 2. U ostatních regionů soudržnosti se pořadí poměrně znatelně zamíchalo. Region soudržnosti Střední Čechy poustoupil ze třetího na druhé místo, nejvíce si polepšil region soudržnosti Severovýchod, který původní osmé místo nahradil čtvrtým. Ke zlepšení pak došlo také v regionu soudržnosti Jihovýchod, který se posunul ze čtvrtého na třetí místo. U ostatních NUTS 2 došlo ke zhoršení situace.

Tabulka 4.14: Pořadí jednotlivých NUTS 2 - investice do životního prostředí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index
Praha	1.	1.	4.	3.	1.	1.	1.	1.	1
Střední Čechy	3.	3.	3.	2.	4.	3.	2.	2.	1,5
Jihozápad	7.	6.	8.	8.	7.	8.	7.	8.	0,75
Severozápad	2.	2.	1.	4.	3.	5.	5.	5.	0,4
Severovýchod	8.	7.	6.	5.	5.	4.	4.	4.	2
Jihovýchod	4.	5.	2.	1.	2.	2.	3.	3.	1,3
Střední Morava	5.	4.	5.	6.	8.	7.	8.	7.	0,7
Moravskoslezsko	6.	8.	7.	7.	6.	6.	6.	6.	1

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

4.3 Komparace regionálních disparit v regionech NUTS 2

Následující podkapitola se zabývá komparací regionálních disparit v regionech soudržnosti, pomocí vybraných ukazatelů. Hodnocení probíhá dvěma způsoby: stanovením průměrného pořadí a bodovým hodnocením.

V podkapitole 4.3.1 vycházíme z **průměrného pořadí**. Pro každý ukazatel regionální disparity bylo spočítáno průměrné pořadí regionu za celé období let 2000 až 2007 a následně „celkové“ průměrné pořadí, kde hodnotíme, jak si jednotlivé regiony soudržnosti stojí v rámci sledovaných ukazatelů v průměru za celé referenční období.

V podkapitole 4.3.2 bylo určeno, že jednotlivé NUTS 2 budou **bodově ohodnoceny** tak, jak je znázorněno v příloze č. 1. Tedy regionu s nejlepším pořadím je přiřazeno 8 bodů, regionu s nejhorším pořadím 1 bod. Nakonec jsou tyto body sečteny a je sestaveno celkové pořadí regionů soudržnosti od nejlepšího po nejhorší celkový bodový výsledek. Nejvyšší možný počet bodů u jednotlivých ukazatelů je 64, nejnižší 8. Tedy celková suma bodů se může pohybovat v intervalu od 56 bodů do 512 bodů. Tento interval je zároveň odrazem míry disparit v rámci sledovaných ukazatelů mezi regiony NUTS 2.

4.3.1 Stanovení průměrného pořadí regionů v dosažených hodnotách ukazatelů regionálních disparit

V předcházející kapitole byly každému ukazateli sestrojeny tabulky pořadí, ze kterých nyní budeme vycházet. V následující tabulce 4.1 jsou vidět průměrná pořadí jednotlivých ukazatelů v daném regionu soudržnosti. V posledním sloupci je vypočítáno celkové průměrné pořadí pro konkrétní region NUTS 2. Modře je zvýrazněn region soudržnosti

s celkově nejlepším průměrným pořadím, červeně je zvýrazněn region soudržnosti s celkovým nejhorším průměrným pořadím. Tabulka 4.2 pak zjednodušeně ukazuje celkové absolutní pořadí regionů soudržnosti ČR v rámci všech sledovaných ukazatelů za celé referenční období.

Tabulka 4.15: Průměrné pořadí regionů NUTS 2 v dosažených hodnotách ukazatelů regionálních disparit

	HDP/ ob	ČDD	THFK	U	MEA	GERD	IŽP	Celkové průměrné pořadí
Praha	1	1	1	1	3	1	1,625	1,375
Střední Čechy	2	4,125	4,375	2,875	2	2	2,75	2,875
Jihozápad	3,125	5	4	2,5	6	6,125	7,375	4,875
Severozápad	6,75	8	7,5	7,25	7	8	3,375	6,839
Severovýchod	5	3	4,5	3,75	8	4,125	5,375	4,872
Jihovýchod	4	2	2	5	4,75	3	2,75	3,214
Střední Morava	7,25	6,125	6,25	6	4,25	6,125	6,25	6,036
Moravskoslezsko	6,875	6,75	6,375	7,75	1	5,625	6,5	5,839

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

Tabulka 4.16: Souhrnné pořadí regionů NUTS 2 v dosažených hodnotách ukazatelů regionálních disparit

NUTS 2	Celkové průměrné pořadí	Celkové absolutní pořadí
Praha	1,375	1.
Střední Čechy	2,875	2.
Jihozápad	4,875	5.
Severozápad	6,839	8.
Severovýchod	4,872	4.
Jihovýchod	3,214	3.
Střední Morava	6,036	7.
Moravskoslezsko	5,839	6.

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

V průměrném pořadí regionů soudržnosti v dosažených hodnotách ukazatelů regionálních disparit si nejlépe vede Praha. Následuje ji region soudržnosti Střední Čechy a Jihovýchod. Nejhoršího celkového pořadí dosáhl region NUTS 2 Severozápad.

4.3.2 Stanovení bodového hodnocení regionů ve sledovaných ukazatelích regionálních disparit

Stanovení bodového hodnocení regionů ve sledovaných ukazatelích regionálních disparit v podstatě znamená určení absolutního rozdílu mezi jednotlivými regiony soudržnosti v ČR. V příloze č. 1 je k nahlédnutí tabulka s bodovým hodnocením regionů soudržnosti ČR pro každý sledovaný ukazatel v rozmezí let 2000 a 2007. V tabulce 4.3 je pak u každého ukazatele již přiřazen součet jednotlivých bodů.

Tabulka 4.17: Celkové bodové hodnocení regionů NUTS 2 ve sledovaných ukazatelích regionálních disparit

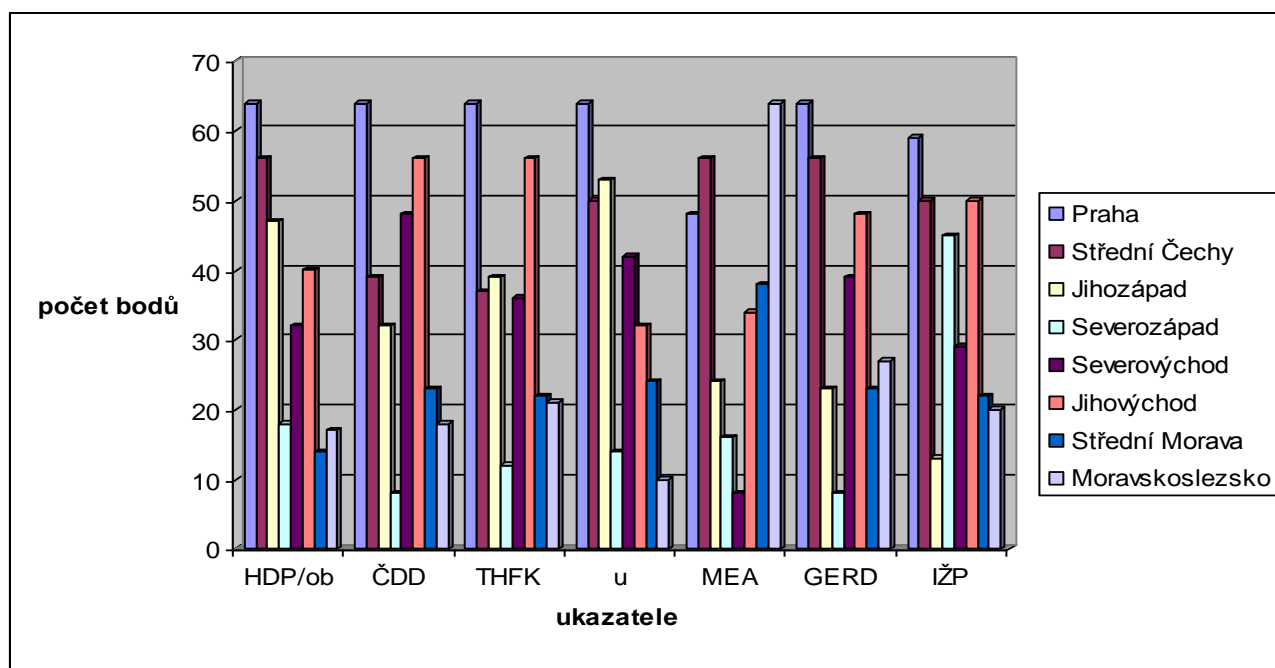
	HDP/ob	ČDD	THFK	u	MEA	GERD	IŽP	Σ
Praha	64	64	64	64	48	64	59	427
Střední Čechy	56	39	37	50	56	56	50	344
Jihozápad	47	32	39	53	24	23	13	231
Severozápad	18	8	12	14	16	8	45	121
Severovýchod	32	48	36	42	8	39	29	234
Jihovýchod	40	56	56	32	34	48	50	316
Střední Morava	14	23	22	24	38	23	22	166
Moravskoslezsko	17	18	21	10	64	27	20	177
Σ bodů	-	-	-	-	-	-	-	2016
Průměrná odchylka	15,75	15,75	13,16	16,13	15,5	15,75	15	-
Max. hodnota	64	64	64	64	64	64	59	-
Min. hodnota	14	8	12	10	8	8	13	-
MAX / MIN	4,57	8	5,33	6,4	8	8	4,54	-

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

Celkový počet bodů u jednotlivých regionů soudržnosti ukazuje **stupeň dosaženého rozvojového potenciálu** a je do jisté míry také „zrcadlem“ konkurenceschopnosti daného regionu NUTS 2. Čím je bodová hodnota vyšší, tím větší by měl být rozvojový potenciál zkoumaného regionu. **Průměrná odchylka** pak znamená absolutní odchylku od střední hodnoty zkoumaného souboru dat. **MAX / MIN** je podíl nejvyššího a nejnižšího bodového hodnocení daného ukazatele. Ve zkoumaném souboru dat může ukazatel MAX/MIN nabývat hodnot od 1 do 8, kdy minimální hodnota 1 znamená neexistenci disparity ve sledovaném ukazateli napříč všemi regiony soudržnosti a maximální hodnota 8 pak

znamená největší dosažitelnou disparitu v daném ukazateli napříč všemi regiony soudržnosti. Čím vyšší pak je hodnota MAX/MIN, tím větší jsou disparity mezi regiony s hraničním počtem bodů. Z tabulky 4.17 je zřejmé, že **největší disparity** jsou u ukazatelů čistý disponibilní důchod, výdaje na výzkum a vývoj a míry ekonomické aktivity. Naopak **nejnižší disparity** nalezneme u hrubého domácího produktu na obyvatele a pořízených investic na ochranu životního prostředí. Následující graf 4.1 znázorňuje celkové počty bodů u jednotlivých ukazatelů pro dané regiony soudržnosti.

Graf 4.1: Bodové hodnocení ukazatelů regionálních disparit v regionech soudržnosti

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010

Pokud budeme vycházet z kontextu klasifikace regionů uvedeného v NSRR ČR, jež je nastíněna v úvodu této kapitoly, můžeme konstatovat, že mezi **regiony rychle se rozvíjející** patří *Praha*, mezi **regiony rozvíjející se** patří *Střední Čechy* a *Jihovýchod*, mezi **regiony s nízkou dynamikou růstu** *Severovýchod* a *Jihozápad*, mezi **regiony zaostávající** *Moravskoslezsko* a *Střední Morava* a mezi **regiony upadající** *Severozápad*.

Disparity mezi regiony NUTS 2 České republiky tedy existují a to v rozdílné míře v závislosti na typu sledovaného ukazatele. Z naší analýzy vyplynulo, že z velké části došlo ke shodě v klasifikaci regionů z hlediska dosaženého stupně disparit s navrženou klasifikací regionů uvedenou v NSRR ČR. Obecně však je třeba říci a uvědomit si, že disparity (míra disparit) zpravidla narůstají s nižší územní jednotkou. Výraznější disparity

lze tedy očekávat a identifikovat v České republice na úrovni krajů, okresů či případně mikroregionů.

4.4 Možnosti řešení regionálních disparit

V předcházející podkapitole jsme se přesvědčili o existenci disparit v rámci sledovaných ukazatelů a regionů soudržnosti. Snaha o snížení disparit je zřejmá jak na národní úrovni, tak na úrovni Evropské unie pomocí nástrojů a programů politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Základní programové dokumenty, které se zabývají regionálním rozvojem a disparitami v ČR jsou *Národní strategický referenční rámec* pro období 2007 až 2013 a *Strategie regionálního rozvoje České republiky na léta 2007 – 2013*. Globálním cílem Strategie regionálního rozvoje je vyvážený, harmonický a udržitelný rozvoj regionů, který povede ke zvyšování kvality života. Tento globální cíl se skládá ze tří strategických cílů⁴⁷:

- **rozvojově zaměřený cíl** – zvýšení ekonomického a enviromentálního potenciálu, konkurenceschopnosti a sociální úrovně regionů ČR na úroveň srovnatelnou s vyspělými regiony Evropy,
- **disparitně zaměřený cíl** – zastavení růstu a postupné snižování nepřiměřených regionálních disparit a využívání specifík území,
- **instrumentální cíl** – institucionální a finančního zabezpečení strategie.

Navrhovaná řešení jsou určena **regionům se soustředěnou podporou státu** a pro území, která se potýkají se specifickými problémy. Jejich seznam je vyhlašován vládou ČR.

Nejvýznamnější roli hraje politika hospodářské a sociální soudržnosti EU. Úsilí o snižování rozdílů mezi regiony spadá především do regionů cíle Konvergence a k čerpání je zde připraveno 97% všech peněžních prostředků alokovaných na politiku soudržnosti EU. Oblasti, které by měly napomoci ke snižování rozdílů jsou sektor dopravy, podpora vědy, výzkumu a inovací, což hodnotím kladně, protože v těchto oblastech existují značné rozdíly mezi regiony soudržnosti. Dále je podporována obnova venkovských a městských oblastí.

⁴⁷ Ministerstvo pro místní rozvoj, 2010.

V České republice se nejvíce podporou v regionech zabývají regionální operační programy (ROP). Konkrétním příkladem operačního programu, který má napomoci ke snižování disparit je například *ROP NUTS 2 Moravskoslezsko*, jeho prioritní osa 2- Podpora prosperity regionu. Hlavním cílem tohoto programu je zvýšit výnosnost (výkonnost) ekonomiky, zlepšit kvalitu života v regionu a snížit míru nezaměstnanosti.

Závěr

Bakalářská práce se zabývá regionálními disparitami v České republice na úrovni regionů soudržnosti. Cílem práce bylo charakterizovat teoretická východiska regionálních disparit a identifikovat, analyzovat a porovnat regionální disparity v regionech NUTS 2 České republiky. Při identifikaci regionálních disparit na úrovni regionů soudržnosti bylo pracováno s výběrovým vzorkem regionálních dat a omezenou délkou referenčního období na základě dostupných časových řad Českého statistického úřadu a jeho veřejné databáze. Dílčím cílem práce bylo nastínění možnosti řešení regionálních disparit v podobě programových dokumentů regionálního rozvoje.

Pro práci byly zvoleny všechny regiony soudržnosti České republiky, ve kterých můžeme analyzovat disparity v oblasti ekonomické a sociální, a dále na úrovni inovačních a výzkumných aktivit. Hlavní rozdíly můžeme identifikovat mezi regionem hlavního města Prahy a ostatními regiony soudržnosti. Praha dosahuje nejlepších výsledků ve většině námi zkoumaných vybraných ukazatelů. V ostatních regionech jsou disparity ve sledovaných ukazatelích podstatně menší, avšak stále viditelné. Od roku 2000 dochází k trvalému růstu HDP na obyvatele, čistého disponibilního důchodu, investic a k růstu výdajů na výzkum a vývoj. Míra ekonomické aktivity, stejně jako pořízené investice na ochranu životního prostředí, má kolísavý charakter, ale v globále se příliš nemění. Míra nezaměstnanosti má ve všech regionech soudržnosti klesající tendenci. Přesto je rozdíl mezi Prahou a ostatními NUTS 2 stále propastný.

V České republice existují ke snižování regionálních disparit strategie obsažené v národních programových dokumentech a v programech regionálního rozvoje Evropské unie. Národní regionální politika je provázána s politikou hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie. Klíčovou roli pak hrají především regionální operační programy spolufinancované ze strukturálních fondů EU.

Seznam literatury

Knihy

1. BARRO, R. J., SALA-I-MARTIN, X. X. *Economic Growth. Second edition.* Cambridge: The MIT Press, 2004. 654 s. ISBN 978-0-262-02553-9.
2. BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 211 s. ISBN 80-246-0384-5.
3. BOHÁČKOVÁ, I., HRABÁNKOVÁ, M. *Strukturální politika Evropské unie.* 1. vyd. CH Beck, 2009. 188 s. ISBN 978-80-7400-111-6.
4. CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Regiony a integrace.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.
5. KOLEKTIV AUTORŮ. *Regionální politika, teorie a praxe v ČR.* 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 1996. 126 s. ISBN 80-7078-525-X.
6. MOLLE, W. *European cohesion policy.* 1. vyd. Abingdon: Routledge, 2007. 347 s. ISBN 978-0-415-43812-4.
7. NOVOTNÁ, M. *Regionální politika EU.* 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2007. 210 s. ISBN 978-80-248-1413-1.
8. STEJSKAL, J., KOVÁRNÍK, J. *Regionální politika a její nástroje.* 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 216 s. ISBN 978-80-7367-588-2.
9. WOKOUN, R. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie.* 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze Nakladatelství Oeconomica, 2003. 328 s. ISBN 80-245-0517-7.
10. WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J., a kol. *Regionální rozvoj.* 1. vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2008, 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

Elektronické publikace

11. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD *Regionální účty 2008* [online]. 2010. [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://apl.czso.cz/nufilc/137109.pdf>>.
12. HUČKA, M. *Vznik a příčiny územních nerovností. Regionální disparity*. [online] Working paper, No.1, 2007, s.13-19. Dostupný z WWW: <http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/wp_1.pdf>.
13. KUTSCHERAUER, A. *Disparity a jejich vliv na územní rozvoj země* [online]. Šilheřovice, 2008. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: <http://alkut.cz/regrozvoj/regdis_2008.pdf>.
14. MELECKÝ, L. *Strukturální ukazatele Evropské unie. In Regionální disparity* [online]. Prosinec 2007, Working paper N. 1/2007, s. 62 – 75. Dostupný z WWW: <http://disparity.vsb.cz/pdf/wp_1.pdf>. ISSN 1802-9450.
15. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Národní strategický referenční rámec ČR 2007-2013* [online]. 2007. Dostupný z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Narodni-organ-pro-koordinaci/Archiv/2007/Narodni-strategicky-referencni-ramec-CR-2007-2013->>>.
16. SKOKAN, K. *Disparity a regionální rozvoj v zemích střední Evropy* [online]. Šilheřovice, 2008. [cit. 2010-02-27]. Dostupný z WWW: <<http://disparity.vsb.cz/dokumenty/regionalni-disparity/sbornik-regdis-2008.pdf>>.
17. TULEJA, P. *Případová studie: PS 2 - Aplikace vybraných metod sledování a hodnocení regionálních disparit* [online]. 2009. Dostupný z WWW: <http://disparity.vsb.cz/vysledky/14_PS2_Aplikace_vybranych_metod.pdf>.

WWW stránky

18. *CZ Region* [online]. Hlavní město Praha. 2010. [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.czregion.cz/hlavni-mesto-praha>>.
19. *Český statistický úřad* [online]. Čistý disponibilní důchod domácností. 2009. [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/neu_cisty_disponibilni_duchod_domacnosti>
20. *Český statistický úřad* [online]. Metodické poznámky. 2005. [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <http://notes2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metodicke_poznamky_cr_makroekonomic_ka_tabulka>.
21. *Český statistický úřad* [online]. Nefinanční ukazatele v cestovním ruchu v ČR. 2010. [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/tsa_t10_nefinancni_ukazatele_v_cestovnim_ruchu_v_cr>.
22. *Český statistický úřad* [online]. Oblasti (NUTS 2) a kraje (NUTS 3) České republiky, 2007. [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/oblasti_%28nuts_2%29_a_kraje_%28nuts_3%29_ceske_republiky>.
23. *Český statistický úřad* [online]. Trh práce v ČR 1993-2008. 2010. [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://notes2.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3103-09>>.
24. *Královéhradecký kraj* [online]. Královéhradecký kraj. 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.kr-kralovehradecky.cz/>>.
25. *Liberecký kraj* [online]. Liberecký kraj. 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.liberecky-kraj.cz/>>.
26. *Ministerstvo pro místní rozvoj* [online]. Strategie regionálního rozvoje České republiky. 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na>>.

27. *Moravskoslezský kraj* [online]. O kraji. 2010. Dostupný z WWW: <<http://o-kraji.kr-moravskoslezsky.cz/>>.
28. *Olomoucký kraj* [online]. Olomoucký kraj. 2010. Dostupný z WWW: <http://www.kr-olomoucky.cz/OlomouckyKraj/Aktuality_CZ.htm?dontSwitchPosting=1&lang=CZ>.
29. *Pardubický kraj* [online]. O kraji. 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.pardubickykraj.cz/index.asp?thema=2613&category=>>.
30. *Region Jihozápad* [online]. Region Jihozápad. 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.regionjihozapad.cz/index.asp>>.
31. *Region soudržnosti Jihovýchod* [online]. Mapa. 2010. [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: < <http://www.jihovychod.cz/img/content/mapa-barevna.gif>>.
32. *Region soudržnosti Jihovýchod* [online]. Region soudržnosti Jihovýchod. 2010. [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.jihovychod.cz/cs/regionalni-rada/region-soudrznosti-jihovychod>>.
33. *Severozápad* [online]. Základní charakteristika regionu soudržnosti Severozápad. 2009. [cit. 2010-03-30] Dostupný z WWW: <<http://www.nuts2severozapad.cz/region/>>.
34. *Středočeský kraj* [online]. Středočeský kraj. 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal>>.
35. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele. [cit. 2010-03-30] Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=4329&kodjaz=203&maketa_id=94486&app=vdb>.
36. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Klasifikace územních statistických jednotek – CZ-NUTS. [cit. 2010-03-25] Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ciside.jsp?kodcis=0090&kodjaz=203&show_back=1>.

37. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Tvorba hrubého fixního kapitálu. [cit. 2010-03-30] Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=2353>.
38. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Čistý disponibilní důchod. [cit. 2010-04-06] Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1371-09>>.
39. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. HDP na obyvatele. [cit. 2010-04-06] Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=RgU_0603_NUTS2&razeni=ud&kapitola_id=22>.
40. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Míra ekonomické aktivity. [cit. 2010-04-06] Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=1568&kodjaz=203&maketa_id=73558&app=vdb>.
41. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Míra ekonomické aktivity. [cit. 2010-04-06] Dostupný z WWW: <<http://czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3103-09>>.
42. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Míra nezaměstnanosti. [cit. 2010-04-06] Dostupný z WWW: <<http://czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3103-09>>.
43. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Pořízené investice na ochranu životního prostředí. [cit. 2010-04-06] Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_cishod.jsp?kodcis=2303&kodzaz=140&kodjaz=203&maketa_id=93720&app=vdb>.
44. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Tvorba hrubého fixního kapitálu. [cit. 2010-04-06] Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=RgU_0605_NUTS2&razeni=ud&kapitola_id=22>.
45. *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. Výdaje na výzkum a vývoj. [cit. 2010-04-06] Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=13-20&&kapitola_id=43>.

46. *Zlínský kraj* [online]. Zlínský kraj, 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?nid=3581&docid=27939&doctype=ART&did=3581>>.

Seznam zkratk

ČDD	Čistý disponibilní důchod
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
EU	European Union Evropská unie
GERD	Gross expenditure on research and development Výdaje na výzkum a vývoj
HDP	Hrubý domácí produkt
HDP/obyv.	Hrubý domácí produkt na obyvatele
ILO	Internal Labour Organization Mezinárodní organizace práce
IŽP	Pořízené investice na ochranu životního prostředí
LAU	Local Administrative Unit Lokální administrativní jednotky
MEA	Míra ekonomické aktivity
NATO	North Atlantic Treaty Organization Organizace Severoatlantické smlouvy
NUTS	La Nomenclature des Unites Territoriales Statistique Nomenklatura územních statistických jednotek
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OP	Operační program
ORP	Obec s rozšířenou působností
ROP	Regionální operační program

THFK	Tvorba hrubého fixního kapitálu
U	Míra nezaměstnanosti
VDB	Veřejná databáze
VÚSC	Vyšší územně správní celek
WTO	World Trade Organization
	Světová obchodní organizace

Seznam tabulek

2.1 Cíle hospodářské, sociální a územní soudržnosti EU	13
2.2 Hodnoty pro 3 základní úrovně NUTS regionů	14
2.3 Regiony soudržnosti v České republice	15
2.4 Vybrané regionální ukazatele soudržnosti (NUTS 2)	18
2.5 Seznam Zpráv o pokroku v oblasti ekonomické a sociální soudržnosti	19
2.6 Krátký seznam strukturálních ukazatelů	20
2.7 Vybrané regionální ukazatele oblastí NUTS2 (2008)	22
2.8 Vybrané ukazatele pro analýzu regionálních disparit regionů NUTS2 v ČR	23
3.1 Členství České republiky v mezinárodních organizacích a integracích	27
3.2 Vybrané ukazatele české ekonomiky	28
3.3 Vybrané ukazatele na trhu práce	29
3.4 Vývoj zahraničního obchodu (v mil. Kč)	30
3.5 Výdaje na výzkum a vývoj (v mil. Kč)	30
3.6 Rozdělení ČR na úrovně NUTS	32
3.7 NUTS 2 a NUTS 3 v České republice	33
4.1 Hrubý domácí produkt na obyvatele v regionech NUTS 2 (v mil.Kč)	41
4.2 Pořadí jednotlivých regionů NUTS 2 - HDP/obyvatele	42
4.3 Čistý disponibilní důchod v regionech NUTS 2 (v mil. Kč)	42
4.4 Pořadí jednotlivých NUTS 2 - čistý disponibilní důchod	43
4.5 Tvorba hrubého fixního kapitálu v regionech NUTS 2 (v mil. Kč)	43
4.6 Pořadí jednotlivých NUTS 2 - tvorba hrubého fixního kapitálu	44
4.7 Míra nezaměstnanosti v regionech NUTS 2 (v %)	45
4.8 Pořadí jednotlivých regionů NUTS 2 - míra nezaměstnanosti	45
4.9 Míra ekonomické aktivity v regionech NUTS 2 (v %)	46
4.10 Pořadí jednotlivých regionů NUTS 2 - míra ekonomické aktivity	46

4.11 Výdaje na výzkum a vývoj v regionech NUTS 2 (v mil.Kč)	47
4.12 Pořadí jednotlivých regionů NUTS 2 - výdaje na výzkum a vývoj	48
4.13 Pořízené investice na ochranu životního prostředí v regionech NUTS 2	49
4.14 Pořadí jednotlivých NUTS 2 - investice do životního prostředí	50
4.15 Průměrná pořadí regionů v dosažených hodnotách ukazatelů regionálních disparit	51
4.16 Zjednodušené absolutní pořadí regionů soudržnosti	51
4.17 Celkové bodové hodnocení regionů ve sledovaných ukazatelích regionálních disparit	52

Seznam obrázků

2.1 Rozdělení ČR – NUTS 2	16
3.1 Regionální struktura ČR	32
4.1 Bodové hodnocení ukazatelů regionálních disparit v regionech soudržnosti	53

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3)
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. května 2010

.....
Aneta Lenertová

Adresa trvalého pobytu studenta:

Engelmüllerova 3029/2

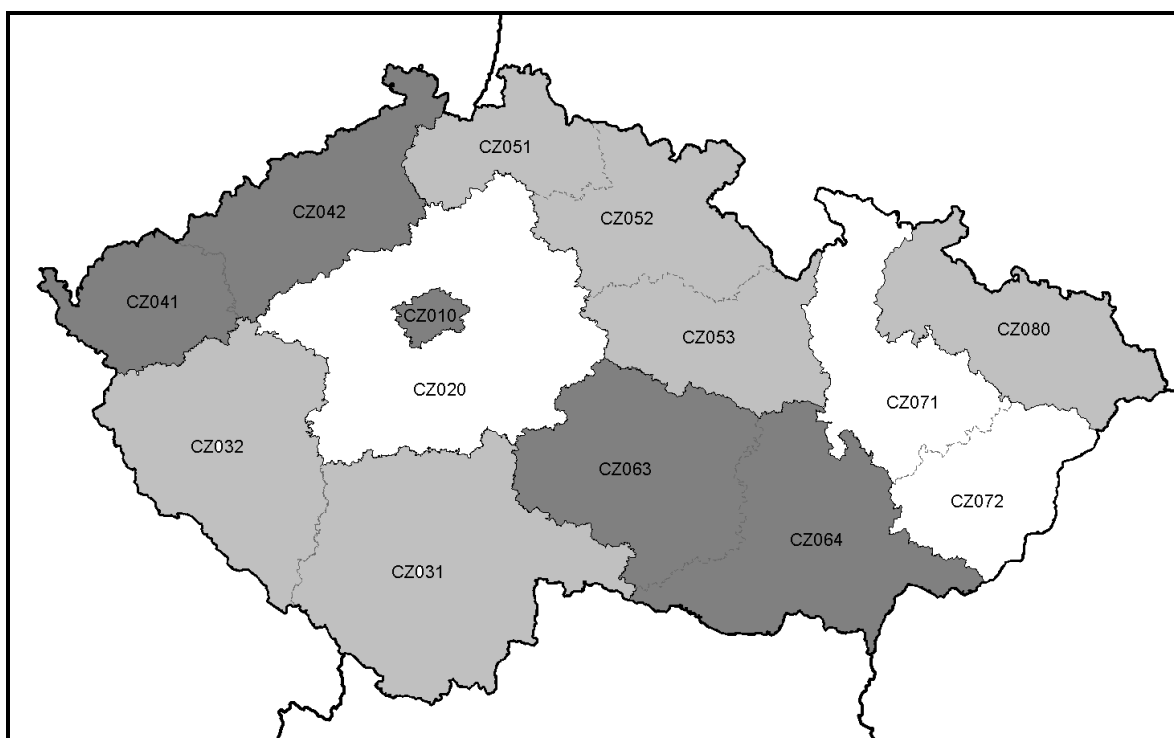
702 00, Ostrava

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa NUTS 2 a NUTS 3 regionů v České republice

Příloha č. 2: Souhrnné bodové hodnocení NUTS 2 v ČR v letech 2000 až 2007

Příloha č. 1: **Mapa NUTS 2 a NUTS 3 regionů v České republice**

Zdroj: Eurostat, 2009; vlastní úprava

Příloha č. 2: Souhrnné bodové hodnocení NUTS 2 v ČR v letech 2000 až 2007

NUTS	Ukazatel/rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Σ bodů	
Praha	HDP/obyv.	8	8	8	8	8	8	8	8	64	427
	ČDD	8	8	8	8	8	8	8	8	64	
	THFK	8	8	8	8	8	8	8	8	64	
	U	8	8	8	8	8	8	8	8	64	
	MEA	6	6	6	6	6	6	6	6	48	
	GERD	8	8	8	8	8	8	8	8	64	
	IŽP	8	8	5	6	8	8	8	8	59	
Střední Čechy	HDP/obyv.	7	7	7	7	7	7	7	7	56	344
	ČDD	5	4	5	5	5	5	5	5	39	
	THFK	4	6	2	4	5	6	5	5	37	
	U	5	5	6	7	7	6	7	7	50	
	MEA	7	7	7	7	7	7	7	7	56	
	GERD	7	7	7	7	7	7	7	7	56	
	IŽP	6	6	6	7	5	6	7	7	50	
Jihozápad	HDP/obyv.	6	6	6	6	6	6	6	5	47	231
	ČDD	4	5	3	4	4	4	4	4	32	
	THFK	6	5	3	5	4	6	5	5	39	
	U	7	7	7	7	6	7	6	6	53	
	MEA	3	3	3	3	3	3	3	3	24	
	GERD	3	3	3	2	3	3	3	3	23	
	IŽP	2	3	1	1	2	1	2	1	13	
Severozápad	HDP/obyv.	3	2	3	3	2	2	2	1	18	121
	ČDD	1	1	1	1	1	1	1	1	8	
	THFK	1	1	1	3	2	2	1	1	12	
	U	2	2	2	2	2	2	1	1	14	
	MEA	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
	GERD	1	1	1	1	1	1	1	1	8	
	IŽP	7	7	8	5	6	4	4	4	45	
Severovýchod	HDP/obyv.	5	4	4	4	4	4	4	3	32	234
	ČDD	6	6	6	6	6	6	6	6	48	
	THFK	5	3	6	6	6	4	3	3	36	
	U	6	6	5	5	5	5	5	5	42	
	MEA	1	1	1	1	1	1	1	1	8	
	GERD	5	5	5	5	5	5	4	5	39	
	IŽP	1	2	3	4	4	5	5	5	29	

NUTS	Ukazatel/rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Σ bodů	
Jihovýchod	HDP/obyv.	4	5	5	5	5	5	5	6	40	
	ČDD	7	7	7	7	7	7	7	7	56	
	THFK	7	7	7	7	7	7	7	7	56	
	U	4	4	4	4	4	4	4	4	32	
	MEA	4	4	4	5	4	4	5	4	34	
	GERD	6	6	6	6	6	6	6	6	48	
	IŽP	5	4	7	8	7	7	6	6	50	
											316
Střední Morava	HDP/obyv.	2	3	2	2	1	1	1	2	14	
	ČDD	2	2	4	3	3	3	3	3	23	
	THFK	3	4	5	2	3	1	2	2	22	
	U	3	3	3	3	3	3	3	3	24	
	MEA	5	5	5	4	5	5	4	5	38	
	GERD	2	2	4	3	2	4	2	4	23	
	IŽP	4	5	4	3	1	2	1	2	22	
											166
Moravskoslezsko	HDP/obyv.	1	1	1	1	3	3	3	4	17	
	ČDD	3	3	2	2	2	2	2	2	18	
	THFK	2	2	4	1	1	3	4	4	21	
	U	1	1	1	1	1	1	2	2	10	
	MEA	8	8	8	8	8	8	8	8	64	
	GERD	4	4	2	4	4	2	5	2	27	
	IŽP	3	1	2	2	3	3	3	3	20	
											177

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010